

Unitárius Közlöny

KOLOZSVÁR, 1888–1948/1990. • 32. (92.) ÉVF. • 3. SZÁM • 2022. MÁRCIUS • ÁRA: 3 LEJ

Czire Alpár: A nemzet gyermeke

Tavaszdó

• Március van. Áprily hóvize könnyű hajót visz. Még gyermekkorunkban ragadott magával a *Tavaszdó* lüktetése. Radnóti kamaszfiús szellői járnak a fák alatt. A *Márciusban* ott van a törékeny, vadóc, világba kimerészkedő élet. A tél ifjú lánya érkezik Petőfi soraival, s az elérkezett tavasznak örömeire örvend Csokonaival a világ. Ferenczy Károly *Márciusi estje* vagy Kodály *Megkéssett melódiák*-jában felbukkanó Berzsenyi-vers ragadja meg jobban a kikelet

lényegét? Vagy inkább a népek tavasza? Ecset, hangjegy, szó, tüzet csiholó emberi lélek?

A megújulás ellenállhatatlan ereje ragadja magával a szántóvetőt, a művészt, a tudóst, az embert, aki a kudarc minden veszélye ellenére mer tenni, hinni, szeretni. A szikra, amely egykor Európát lángba borította, ma is bennünk van. Mert Istentől kaptuk a teremtés hajnalán. Ez a mi boldog, elidegeníthetetlen örökségünk. Lelkünk és annak szabadsága.

A tartalomból:

Belső forradalmaink

4

Kossuth Lajos az unitáriusokról

7

Adalékok a „mészköi” éneklőszék történetéhez

18

Kézilabdacsapatban

21

Hős nők a márciusi forradalomban

24

„*Boldog az a nemzet, amelynek Istene az ÚR...*” (Zsolt 33,12)

● **Sánta Imelda és Áron évekig dolgoztak külföldön, hogy Sepsimagyaróson teremtsenek ott-hont maguknak.** Már majdnem sikerült teljesen kifizetni a saját kezűleg berendezett kis lakásuk árát, amikor egy baleset következtében **január 14-én a ház teljesen leégett.** Kérünk szépen mindenkit, segítsünk nekik, hogy újrakezdhesék életüket!

Sánta Áron

Banca Transilvania, Sfântu Gheorghe, SWIFT/BIC BTRLRO22
RON:
RO77BTRLRONCRT0580458202
EUR:
RO27BTRLEURCRT0580458202
HUF:
RO67BTRLHUF CRT0580458201
Revolut: @aaao / +40770354257

● **Január 27-én tűz ütött ki Mátéfi Dénes, a Szentábrahám Unitárius Egyházközség egykori gondnokának birtokán.** Egy 220 négyzetméteres melléképület, az abban lévő 250 db takarmánybála és egy traktor égett le. A kár több tízezer euró. Arra hívjuk mindannyiukat, hogy lehetőségeikhez mérten segítsenek a bajba jutott családon. Adományait a következő számlaszámra küldhetik:

Mátéfi Dénes

Banca OTP, Cristuru Secuiesc, SWIFT/BIC OTPVROBUXXX
HUF:
RO250TPV260001435897HU01
RON:
RO210TPV260001435897RO01

● **A Gondviselés Segélyszervezet Elnöksége pályázatot hirdet a 2022. február 18. és december 31. között egyházi jellegű szociális, segélyezési és szociális tevékenységek támogatására.**

Olyan programtervekhez nyújtunk támogatást, amelyek a gyülekezetek rászoruló tagjainak helyi szinten kínálnak részleges megoldást szociális szükségük enyhítésére. Alapvető elvárásunk, hogy a programtervek valóságosak, megvalósíthatóak és hatékonyak legyenek.

Pályázhatnak erdélyi és magyarországi unitárius egyházközségek, egyházkörök, valamint egyháztársadalmi szervezetek.

A pályázatok év közben bármikor benyújthatóak. A pályázati kiírással kapcsolatos kérdéseket az unit.gondviseles@gmail.com címre küldött levélben vagy telefonon (0740 133 027) lehet megfogalmazni.

● **Február 25–26-án Sepsiszentgyörgyön tartották az egyetemesek énekvezér-továbbképzőt.** Ez alkalommal Márk Attila énekvezér ismertette *A Magyar Unitárius Egyház orgonái I.* című kötetet, amelyet Enyedi Pállal közösen írt a Háromszék-Felsőfehéri és a Székelyudvarhelyi Egyházkör orgonáiról. Az énekvezérek László Attila énekvezér korálkönyv-átdolgozásával is megismerkedhettek.

● **A Hit-világ a Székelykeresztúri Egyházkör által működtetett, hetente jelentkező, egyórás vallásos témájú rádióműsor.** Péntekenként 10 órától Székelykeresztúr körzetében a Vox FM rádió 88,6 Mhz ultrarövid hullámhosszán hallgatható, illetve a Facebook-oldalunkon közzétett élő adás is követhető, utólag visszanezhető. A műsorban elhangzó beszélgetések célja közelebb vinni hallgatóságunkhoz az unitárius hit világát, megismertetni gyülekezeteinket, azok tevékenységét. Mindemelllett közös gondolkodásra, minőségi és őszinte eszmecserére próbáljuk hívni a meghívottakat és hallgatókat egyaránt. Azért, hogy a műsort

gunkhoz az unitárius hit világát, megismertetni gyülekezeteinket, azok tevékenységét. Mindemelllett közös gondolkodásra, minőségi és őszinte eszmecserére próbáljuk hívni a meghívottakat és hallgatókat egyaránt. Azért, hogy a műsort

a továbbiakban is megszakitás nélkül, hétről hétre sugározni tudjuk, szükségünk van mindazok anyagi támogatására, akik velünk együtt ezt a munkát fontosnak gondolják. Szíves megajánlásait az alábbi bankszámlára utalhatják:

Protopopiatul Unitarian Cristuru Secuiesc

Banca OTP, Cristuru Secuiesc, SWIFT/BIC OTPVROBUXXX

RON:

RO740TPV260001225210RO01

További tudnivalóért kereshetik Mikó Ferenc lelkészt, műsorvezetőt (0751 044 084, mikof@unitarius.ro).

Az éneklőszéket ismertető cikkünk a 18. oldalon található.

LÉLEKKENYÉR

Kötőanyag

NAGY ADÉL

Az efézusi levél gyöngyszemének tartott gondolatát választottam elmélkedésem alapjául: „Igyekeztek megtartani a Lélek egységét...” Vagy ahogyan más bibliafordításokban olvasható: „törekedjete rá, hogy fenntartsátok a lelki egységet.” Az efézusi levél célközönsége minden valószínűség szerint több olyan, egymáshoz térben közel lévő gyülekezet, amelyeknek hasonló gondokkal, nehézségekkel kell megküzdeniük. Őket inti egységre, annak megtartására a levél szerzője, s ez az **egység** az én értelmezésemben két jelentést nyer: egyfelől a keresztény tan, tanítás egységességét jelenti, másfelől a közösségi összeforrottságra, összefogásra, egységre utal a szeretet, a békesség kötelékeiben. Ugyanakkor azt sugallja az apostol által megfogalmazott felhívás, hogy az egység létállapot, amely létrejött, megteremtett, és azt vigyázni kell, meg kell őrizni, hogy törést ne szenvedjen.

Az ökumenikus imahetek időszakában vagyunk, a kereszténység belüli egység, a közös kapcsolódási pontok megtalálására buzdítanak az egyetemes ökumenikus imahét programjának megfogalmazói minden esztendőben. És milyen jó látni, hirdetni, hogy lebomlanak a felekezeti korlátok, milyen jó megtapasztalni, hogy templomaink megnyílnak egymás előtt, s tudunk együtt az egységért imádkozni. Megszólít, figyelmeztet minket is az apostol: igyekeztek! Törekedjete! Őrizzete meg az egységet! Erősítsete meg a lelki-szellemi kötelékeket, amelyek eggyé, nemzeté tesznek. Melyek ezek a kötelékek? Így vall Márai Sándor: „szeretni és szolgálni kell a népet, amelyhez nyelv, emlék, jó és rossz sors, s a nyelvnél és fajtánál is erősebb kötőanyag, a közös nemzeti sors kötöz...” Kötőanyag a nyelv: s az egy nyelvben élő nemzet, a magyarul imádkozó, zsoltáreneklő, magyarul kesergő és magyarul álmódó nemzet egységes lehet. Milyen szépen vall erről Kosztolányi: „Az a tény, hogy anyanyelvem magyar, és magyarul beszélek, gondolkozom, írok, életem legnagyobb eseménye, melyhez nincs fogható... mélyen bennem van, a vérem csöppjeiben, idegeim dúcában, metafizikai rejtélyként. Ebben az egyedülvaló életben csak így nyilatkozhatom meg igazán.”

Kötőanyag a kultúra: a népköltészet, amelyben felsír a sajátos magyar fájdalom, dalaink, meséink, hagyományaink, amelyekből feltör a lelkesítő öröm, s ott buzog éltető forrásként a lélek legmélyéről fakadó hazaszeretet.

Kötőanyag a múlt, az ezeréves. S mint madár a fiait, anya a gyermekét, úgy táplálja közös múltunk nemzeti identitásunkat, a nemzetközösségi összetartozás érzését bennünk. S erre a legjobb példa éppen 1848/49. 1848 március idusán a magyar ifjú reformnemzedék Kossuth és Petőfi példáján felbuzdulva forradalmi lelkesedéssel szavalta a *Nemzeti dalt*, s kiáltotta világgá tizenkét pontba foglalva a magyar nemzet követelését. 1848. március 15-én és az azt követő napokban sikerült egyedülálló módon vér és barikádok nélkül véghezvinni a rendszerváltást, és megvalósítani az 1526-os mohácsi csatavesztés után először a magyar állam és nemzet egységét: tudjuk jól, miről szólt a tizenkettedik követelés: unió Erdéllyel. Petőfi a *Nemzeti dal*ban az egész magyar nemzetet szólítja, a pesti tizenkét pontért itthon lelkesednek a székelyek.

„...*igyekeztek megtartani a Lélek egységét a békesség kötelékével.*” (Ef 4,3)

A forradalmat és szabadságharcot leverték, eltiporták, mégis győzött. Győztek azok az eszmék, amelyekért harcoltak: egységes lett a nemzet, s ez a mi számunkra a követendő példát jelenti, a rendi társadalmat felváltották a polgári értékek, megszűnt a jobbagyság, s a zsellérek a szabad székelységgel egyenlő jogokhoz jutottak, közös lett a teherviselés, megalakult a felelős magyar kormány.

Ahhoz, hogy az eszme győzni tudjon, meg kell születessen. Fel kell nőjön, ki kell forrjon, naggyá kell legyen úgy, ahogyan a forradalmi eszmék naggyá nőttek a márciusi ifjakban. De kellett az akarat, kellett a bölcsesség a tisztánlátáshoz. Hit kell ehhez, amely az akaratot megacélozza, amely a karokat erőssé teszi. Március 15. a saját létünkért való küzdelmet, a közösségi összefogást jelenti. 1848-ban a magyar nemzet együtt akart álmodni, tenni, s e mögé sorakoztak föl oly sokan.

A magyar szabadságharcot leverte a reakciós erők összefogása, de nem tudta elpusztítani, mert él a hit, él az akarat, és folytatni kell a nemzeté lett nép szabadságáért, egységéért vívott küzdelmet. Folytatni, és egyszer és mindenkorra sikerre vinni! Ez a mi forradalmunk!

Ma már nem kell Gábor Áron-i ércakarattal ágyút önteni. A szent szabadság oltalma nem a csatatere-

ken zajlik, hanem a mindennapok harcmezején. És nekünk márciusi lelkesedéssel győzelemre kell vinni minden küzdelmet. Nem erővel, fegyverrel, csalárd-sággal, hanem a magyar lélek gyümölcsstermő akara-tával, munkájával. A magyar léleknek, a magyar egy-ségnek gyümölcsöt kell teremni, friss, életerős, életké-pes hajtást hozni, amely szárba szökkenve meghozza százszoros termését. Mert minden gyermekkel, min-den tudatosan nevelt ifjúval a történelmünk kezdődik újra, annak tiszta, megálmodott formájában, minden kipattanó élet a család, a közösség, a haza reménysé-ge, s minden dal, amely ajkunkon csendül, halhatatlan vágyunkat kelti életre.

Az idézett bibliai gondolatokban az apostol az egy-ség megtartására figyelmeztet. Az egység létforma,

amelyet úgy tudunk őrizni, ha gyümölcsseit megérlel-jük. A lélek gyümölcse nem más, írja az apostol a galatabelieknek, mint a szeretet, öröm, békesség, tü-relem, szívesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtar-tóztatás.

Ezek közül csak hármat emelek ki. A szeretetnek Isten a forrása, belőle fakad, s azoknak adatik, akik hittel kérik. Az öröm az élet alaphangja, s minden em-ber egyben örömhordozó: lelkünkben, szívünkben visszük Isten bennünk kiteljesedő örömét. A békesség elválaszthatatlan az előbbiektől, s jelenti a zavarta-lan, ép, egészséges, sértetlen életnek örömét, szerete-tét. Ezek munkálásához, megéléséhez és továbbadá-sához adjon erőt, hitet mindannyiunknak a Gondvi-selő!

LÉLEKTÉRKÉP

Belső forradalmaink

Tél végén mindig hosszan szemlélem édesanyám kertjének fehér hóvirágait. Ámulatba ejt, aho-gyan ezek a törekeny növények belső melegük-vel felolvasztják a körülöttük lévő hó- és jégpáncélt, és büszkén fürdetik fejcskéiket a tavaszt ígérő napsu-gárban. Ilyen „hóvirág” emberekkel is gyakran talál-kozom, akiknek belső melege felolvaszt egy páncél-ként viselt gondolkodásmódot és elindít, forradalma-sít egy szemléletmódot.

Viktor E. Frankl munkásságával ma könyvei által találkozhat a magyar olvasó is. A *Mégis mondj igent az életre!* és *Az élet értelméről* című könyvei elindíthatják azt a belső forradalmat, amelyet Weöres Sándor így fogalmaz meg: „A nagy fordulat egy ember életében: / »nekem mi jut?« helyett: »mi fakad belőlem?« / S ez elég ahhoz, hogy a bentről-fakadó / fényes legyen és folyton tisztuló.”

Frankl 1905. március 26-án született, és már psi-chiáterként deportálták az auschwitzi haláltáborba. Az ottani három év rengeteg saját élménnyel szolgált elmélete kidolgozásában. Ott érett meg benne mára elhíresült gondolata: „Mindent elvehetnek az ember-től, egyet kivéve: emberi mivoltának végső szabadsá-gát, a szabadságot, hogy bármely körülmény között megválassza hozzáállását, a szabadságot, hogy a maga útját járja.” Könyvében Frankl felidézi, hogy a kauferingi koncentrációs tábor vezetőjének útja az volt, hogy saját pénzét a foglyok gyógyszerére költöt-te, illetve a tömegsírok melletti fákra bevéslette az el-hunytak neveit, így csempészve egy apró méltóságot egy embertelen helyzetbe.

SIMÓ MELINDA

Frankl a logoterápia atyja, ezt a harmadik bécsi te-rápiás iskolaként is szoktuk emlegetni. Terápia, szem-léletmód és nevelés. A logoterápia középpontjában a lét értelmének megtalálására való törekvés áll. Alap-elvei a következők: az emberi életnek van értelme, az emberek vágnak arra, hogy megismerjék saját éle-tük értelmét, és ez az értelem bármilyen körülmények között felismerhető. Frankl három útját látja annak, hogy beteljesítsük életünk értelmét. Az első, amikor cselekszünk, és erre az alkotásra a Talmud mondásá-val buzdít. „Ki teszi meg, ha nem én? Ki vagyok én, hogy csak a magam kedvéért cselekszem? És mikor tegyem meg, ha nem most?”

Cselekvőképességünk útját állják betegségeink, életenergiánk elfogyása, ám Frankl ezekre a helyze-tekre is kínál megoldást: az átélést, amikor a művé-szet, a természet vagy egy másik ember felé fordulunk.

Kedves Olvasó, mikor volt, amikor úgy érezted, hogy már egyedül ezért a pillanatért is érdemes élni? Velem gyakran előfordul, s a hitelesség kedvéért egyet megosztok most veled.

A férjem homoródjánosfalvi lelkészi szolgálata alatt többször átéltük a gyülekezet ragaszkodását, ami nekem különösen sok erőt adott. Ám amikor a férjem döntött, hogy felhalmozott tapasztalatait egy nagyobb gyülekezet fejlesztése szolgálatába szeretné állítani, eljött a kibúcsúzás ideje. Ezen az ünnepi al-kalmon akkora volt a tömeg a templomban, mint még előtte soha, és érzelmileg olyan hamuba sült pogá-csákat kaptunk, mint a gyermek, akit a szülei útjára bocsátanak.

Frankl harmadik javaslata azoknak szól, akiknek a behatároltsága már végleges, és ilyenkor a „szeretve levés” állapotában találnak értelmet. Ebben az állapotban az egyén megkapja azt, amiről azt feltételezzük, hogy ki kell érdemelni, a szeretetet. A szeretetet, mondja Frankl, nem lehet érdemként kapni, mert az kegyelem. Hadd idézzek pár gondolatot ettől az életigenlő nagy mestertől:

„Csak ha az új tárgyiasság helyére új erkölcsiség lép, csak ha az emberélet értéke újra elnyeri egyszeri és egyedi értékét, akkor lesz meg az emberekben az a szükséges szellemi tartás, aminek segítségével legyőzhetik a lelki válságokat.”

„Mindent elvehetnek az embertől, egyet kivéve: emberi mivoltának végső szabadságát, a szabadsá-

got, hogy bármely körülmény között megválassza hozzáállását, a szabadságot, hogy a maga útját járja.”

„...ami után a kérdés már nem így hangzik: »Mit várhatok még el én az élettől?«, hanem csak így hangozhat: »Mit vár el az élet tőlem? Milyen feladat vár rám az életben?«”

„A szenvedés az élet kitörölhetetlen része, akár sorsként és halálként is. Szenvetés és halál nélkül az emberi élet nem lehet teljes.”

Kezdjük azzal belső forradalmainkat, hogy megtaláljuk életünk értelmét, mind a jó, mind a rossz tapasztalatokban. Utána összhangot kell teremtenünk a megtalált jelentés és a már meglévő személyes értékeink és erősségeink között. Legyen a forradalmi zászlónk jelszava: értelmes életet élni!

HITFORRÁS

Sarjadék

Indul az élet. A pincénk mélyén még a télire elrakott zöldecskék is érzik, hogy új tavasz köszönt a világra. Csírákat hajt a pityóka, murom, hagyma. Amint rakkom a vederbe őket, lesimogatom róluk a csírákat. Gyakran így tett a történelem is velünk. Letörte szabadságvágyunk törekeny csírait... Gyakran így teszünk mi is a lélek zsengeivel. Rideg fejjel letörjük, lesúroljuk a gyermekeink lelkéről, a környezetünkben élőkről a lelkesedést, a nyúlánk, gyöngye álmokat... Apró pinceablakokon is bejut az üzenet a vermekbe: „Hajts! Új hajtásokat!” Mintha most is minden teremtmény egyszerre válaszolna e mindent betöltő, szelíd hangra. Ébred a természet, és vele együtt ébred az ember a szó igaz és átvitt értelmében. Márciusban Isten megújítja a magyar lelkületet. „Az élet küzdelem, s az ember célja e küzdelem maga” – vallja Madách. Fölpezseg lelkünkben a történelmi idő szabadságharcának, küzdelmének megelevenítő emléke. Vallom, hogy nemcsak a történelmi traumák, de az eufórikus pillanatok hordozói is vagyunk nemzedékünkben. Tudjuk azt, hogy miképpen súrolta le a császárok durva lelkülete a pesti ifjúság tizenkét pontjának szabadságcsíráját. Tudjuk, hogy miképpen oltotta ki a magyar tiszt kar életét az orosz haderő segítségével Haynau serege. Megemlékezünk a magyar Golgotáról, Aradról. Ismerjük a világsi fegyverletétel és az azt követő Bachkorszak csendőri visszaéléseit, jogfosztását. Mégsem ezekről emlékezünk a népek tavaszán, hanem a lélek visszafoghatatlan tűzhányójáról, a sorsfordító időről, amely bennünket is fölemelt.

SOLYMOSI ALPÁR

A kiválasztott bibliai versben az új tavasz a megújuló szerelem idejét is jelenti egyben. Minden erről szól a bibliai Sáron völgye szerelmeseinek a szemében: elmúlt a tél, megjelentek a virágok, itt az éneklés ideje, gerlebúgás hangzik. E sorokról önkéntelenül is

„Nézd, vége van a télnek... Megjelentek a virágok a földön, itt az éneklés ideje, gerlebúgás hangzik földünkön.” (Én 2,11–12)

Petőfi, a szenvedélyes szerelme és szabadságharcos habitusa jut eszembe. „Szabadság, szerelem! / E kettő kell nekem. / Szerelmemért fölálldozom / Az életet. / Szabadságért fölálldozom / Szerelmemet.” Lelkében egyszerre éget e két frenetikus, tomboló erő. Nem is élt még hozzá fogható géniusz, ki haza és hölgy mellett egyidejűleg így tett volna hitet!

Petőfi óta a magyar nemcsak elszánt szabadságharcos, de szenvedélyesen szerelmes is egyben... Szabadság, szerelem hajtóereje viszi előre a nemzetet! A népek tavaszán, a megújulás idején nemcsak az önrendelkezés csírái, nemcsak a szerelmesek szívdobbanásai erősödtek meg, de életre keltek inspiráló szövetségek, barátságok is. Gondolhatunk itt a lengyel és magyar nép barátságára is, amelynek alapja a szabadságszeretet és elköteleződés. Ugyanekkor születtek a harctéren olyan bajtársi szövetségek, a honvéd-

laktanyákon, huszárkarüsszeleken, kávéházakban és irodalmi körökben (Kisfaludy Társaság) olyan szétéphetetlen barátságok, amelyek azóta is világítanak. Ilyen volt többek között Petőfi és Arany barátsága is. Irodalomalapú. A mindössze két és fél éves barátságuk mégis a világirodalom barátságai közé sorolandó. Ennek alapját a Toldi „költői beszélye” szolgáltatta. Petőfi a mű olvastán Toldi írójához elküldte lelkét „meleg kézfogásra, forró ölelésre”: „Ki és mi vagy? hogy így tűzokádó gyanánt / Tenger mélységéből

egyszerre bukkansz ki”. Arany válasza Petőfinek így szólt: „S mi vagyok én, kérded. Egy népi sarjadék, / Ki törzsömnek élek, érette, általa”.

Úgy élünk, dolgozzunk, alkossunk, higgyünk és reméljünk, hogy székely-magyar törzsünknek „népi sarjadékát” ne súrolja le jellemünkről ez a jellemtelen, és könyörtelenül az elsorvasztásunkat akaró idő, amelyben élünk. Csíráink, hajtásaink által tegyük széppé 2022 március idusát! Isten erősítse meg fényével a ma még zsenge vágyainkat!

HITFORRÁS

Ámósz (Az Úr hordoz)

REZI ELEK

Ámósz (Ámosz, Ámos) próféta személye és próféta-talásának vallási, erkölcsi, valamint társadalometikai vetületei olyan időszerű üzeneteket hordoznak, amelyekre napjainkban is érdemes odafigyelni.

Előzményként megemlítem, hogy Salamon király (Kr. e. 971–932) halála után az egységes Izraeli Királyság (Kr. e. XI–X. század) kettészakadt, Izraeli Királyságra és Júdai Királyságra. Ezt követően a két királyságban önálló királyok uralkodtak Ámósz idejében, Izraelben II. Jeroboám, Júdában pedig Uzzijjá, amint azt az Ám 1,1-ben (a továbbiakban csak a fejezetekre és a versre/versekre utalok) olvashatjuk.

Ámósz személyével kapcsolatosan tudjuk, hogy Tekóából származott (1,1), Tekóa Júdához tartozott, Betlehem és Hebrón között található, Jeruzsálemtől délre, kb. 16 km-re. Ámósz pásztor volt és fügetermelő, a családját nem ismerjük. Valószínű, hogy a különböző termékeit ment értékesíteni Jeruzsálembé, és innen eljutott Bételbe (Jeruzsálemtől kb. 25 km), a szentélybe, a kultikus élet központjába is.

Ámósz annak ellenére, hogy a déli országban született, mégis az északi királyságban kezdett el tanítani, kb. Kr. e. 760–750 táján. Az Úr elhívása Júdában, a nyáj mellett hangzott el (3,8), és az északi országrészbe, Izraelbe kellett mennie, hogy ott hirdesse azokat az üzeneteket, amelyeket Isten rábízott. Útját nem tudjuk pontosan nyomon követni, valószínűleg járt Samáriában is (3,9–11, 6,1–7), viszont tanításainak nagy része Bételben, a szentélyben hangzott el (7,10–17, 9,1–4). Próféta tanításainak hátterében az a gazdag tapasztalat és életszemlélet áll, amelyekkel a Jeruzsálembé vezető útjain találkozott. Amacja pap utasította ki a bételi szentélyből és az Izraeli Királyságból. Nem ismerjük, hogy meddig működött, a ha-

gyomány szerint Tekóában halt meg, és ott is temették el.

Ámósz jellemvonásai közül kiemelem őszinte hűségét az Úrhoz, a tiszta, puritán erkölcsi felfogását, a helyes meglátását és az objektív ítélezéseit Isten ügyének érdekében. Próféciáját megragadó szavakkal, szemléletes hasonlatokkal, érzelmekkel telített módon tolmácsolta. A kiváló német őszövetségi teológus, Hermann Gunkel is ámulattal szövegprofétájáról: „Ezek a tudatosan sokkoló szavak erősen beivódnak az ember emlékezetébe. Ha valaki az Ótestamentum prófétáit akarja bemutatni, akkor vagy Ámósszal kezd, vagy hamarosan hozzá jut el.”

Az Ámósz nevét viselő, kilenc fejezetet tartalmazó könyvben a következő fontosabb üzeneteket találjuk. A fenyegető jövendölések „az idegen népek ellen” (büntetéssel fenyegeti Damaszkuszt, Gázát, Tíruszt, Edómot, Ammon fiait, Moábot, sőt Júdát is), sajátos jelentéseket hordozó látomások (sáskaraj, tűz, függőn, egy kosár érett gyümölcs), az Úr napja felemlegetése, az ítéletmondás Izrael ellen, és végül mégis a reménységet hirdeti a jövőben.

Ismertetésünk terjedelmére való tekintettel csak a lényeges tanításokat emelem ki, különösen a vallási, az erkölcsi és a társadalometikai próféciájára fókuszálok.

Ámósz felfogásában a vallás – akárcsak a zsidók felfogásában – nem az ember magánügyének tekinthető, hanem a nemzet és az Úr viszonyát fejezte ki. A 3,2 alapján megállapíthatjuk, hogy a „csak veletek léptem közösségre” felismerés egyben követelmény is arra nézve, hogyha más istenekhez térnek és más népek felé „hajlanak” el Isten választott népének tagjai, akkor az Úr keményen megbünteti, sőt elpusztítja őket. Élesen bírálja a bételi szentély fényét, pompáját,

káprázatát, és egyben II. Jeroboám királyt is, mert a fény és a pompa miatt Izrael népe elfordult a vallás tisztaságától és mélységétől. A próféta azonban látja az új hajnalhasadást, a vallásos kapcsolat megújításának a lehetőségeit is.

Ámósz számára különös fontossággal bír az erkölcs, amelynek egyéni és közösségi dimenzióit szólatatja meg ígéreteiben, jövődöléseiben, ítéleteiben. „A jóra törekedjétek, ne a rosszra, akkor életben maradtok és veletek lesz az Úr, a Seregek Istene, ahogy mondogatjátok. Gyűlöljétek a rosszat és keressétek a jót.” (10,14–15a) Kritikus szemmel tekint a társadalomra, és szigorúan elítéli azokat a vezetőket, akik az igazakat bántalmazták, a törvényt és az igazságot megvetették. „Ti pedig méreggá tettétek a törvényt, és az igazság gyümölcsét ürömmé.” (6,12b) A gazdagok kevélységét kipellengérezzi (6,1–7), védelmezi a szegé-

nyek, a kinasztítottak, a kifosztottak ügyét (8,4–6). A társadalmi igazságtalanságok feletti ítélkezés következménye: „Áradjon a törvény, mint a víz, s az igazság, mint a bővizű patak.” (5,24) A próféta kemény ítéletmondásai után az újrakezdés lehetőségeit is felvillantja: „Jóra fordítom népemnek, Izraelnek a sorsát. Az elpusztult városokat fölépítik és laknak bennük. Ültetnek szőlőket és isszák azok borát.” (9,14–15)

Összegzésként elmondható, hogy Ámósz próféta üzenetének az volt a célja, hogy Izrael lelkiismeretét a vallási és erkölcsi tévelygésből felébressze, valamint tudatosítsa azt, hogy Isten igazságos és számonkéri az elkövetett igazságtalanságokat, bűnöket egyéni és társadalmi vonatkozásban is. Ezeket a vallási és erkölcsi tanításokat érdemes napjainkban is átgondolni, hogy vallási, erkölcsi életünket időről időre megújítsuk.

Kossuth Lajos az unitáriusokról

KOVÁCS SÁNDOR

„...az unitárius hitvallásnak volnék hajlandó legterjedtebb s legtovább tartó jövődőt ígérni...”

1849. január hetedikén ezt írta a debreceni városkapu hajdani őre: „Kossuth, a magyarok Mózesé.” A derék debreceni polgár szemében magasztosult bibliai Mózes az Országos Honvédelmi Bizottmány elnöke, Kossuth Lajos, aki ezen a napon lépte át a város kapuját. A magyarok Mózesé ekkor ért el politikai pályája csúcsára, de a sikeres tavaszi hadjárat után a honvédsereg nem tudott ellenállni a cári Oroszország kétszázézer fős hadseregének. Kossuth 1849. augusztus 11-én átadta a hatalmat Görgei Artúr tábornoknak, és kíséretével augusztus 17-én Törökföldre menekült. 1851 szeptemberében az Amerikai Egyesült Államok fregattjára szállt, hogy Angliában és Amerikában ismertesse magyar hazája ügyét. December 6-án New Yorkban megkezdte amerikai körútját, ennek során Concordba is ellátogatott. Az Északi hídnál (North Bridge) az amerikai unitárius transzcendentista filozófus, Ralph Waldo Emerson a következő szavakkal köszöntötte a magyar hazafit:

„Uram, tudva-tudtuk, hogy zarándokútján nem kerül el ezt a hidat, amelyről egy maroknyi földműves elindította a szabadságharcunkat. Szándékosan nem mentünk Ön elé, de vártuk türelmesen és most boldogok vagyunk, hogy láthatja e hidat s e szabadság-mező. Mi, akárcsak Ön, nem sokat adunk az egetverő tapsra és éljenzésre. De tudjuk, hogy az itt pihenő hősök sírjai megérzik, hogy valaki itt jár, akinek lába dobbanása hasonlít az övékhez. S e lépések

ütemére megindulnak a végtelen sorok, a föld porából feltámad a szabadság.

Uram, alkalmunk volt szilárdan meggyőződni arról, hogy Ön szervesen egy azzal az üggyel, melynek életét szenteli. Ön a szabadság embere. Mi önben a szabadság angyalát látjuk, amint átszárnyal földrészekre és tengereken, pártok, nemzetek, önös érdek és önmagasztalás fölé emelkedve, két részre osztja az embereket, s magához vonzza azt, aki jó. Félő, hogy túl népszerű lesz, vagy a gazdagság csábítása ejti meg. Eleddig Önt csak az emberek szíve érdekelte, milliók és milliók szíve, – ritka tünet ez a történelemben. De mi felfüggesztünk minden jóslást vagy ítéletet a kifejezhetetlen érdem és érték előtt. Mi nem akarunk atyáskodni Ön felett, hiszen Ön a mi apánk. Ön méltó egyedül magyarítani a mi Washington Györgyünket. Mi tehát csak vallunk... Biztosítjuk Önt, hogy ez ország polgárai úgy üdvözlik Önt, mint polgárt, a republikánusok, mint republikánust, a szabadságszeretőket, mint a szabadság szerelmesét. Nem tudjuk, hogy további sorsa folyamán milyen áthághatatlan akadályokba ütközik, de forrón köszöntjük Önt, mint aki a szerencsétlenséget erővé, hatalommá, a száműzetést mozgósító harccá, a pillanatnyi vereséget állandó győzelemmé alakította át. Ön egy új kereszties háborút hirdetett... s amint Amerika és Európa partjai fokozatosan egymás felé közelednek s politikájuk egy síkra terelődik vagy egymás ellen feszül, amikor a válság napjai elközelgetnek, mi jó előre látni fogjuk a magyar szabadságharc lényegét és célját, s készek leszünk az állásfoglalásra.” (Emerson üdvözlő

beszéde a száműzött Kossuthoz. *Unitárius Naptár* 1956, 89.)

Kossuth 1852. július 14-én hagyta el az Újvilágot. Angliába visszatérve tovább szötte a független és polgári Magyarország megteremtésének terveit. Itt került kapcsolatba Alfred Steinthal liverpooli unitárius lelkésszel, aki 1859-ben az Angol Unitárius Egyház megbízásából Erdélybe látogatott. Steinthal tulajdonképpen kettős megbízatást vállalva érkezett Erdélybe, egyrészt az angol unitárius egyházat képviselte, másrészt pedig Kossuth titkos ügynökéként pontos információkat szállított megbízójának a magyarországi és erdélyi állapotokról. Kossuth levélben utasította Steinthalt arra, amit Magyarországon és Erdélyben kellett végeznie. *Irataim az emigrációból* I. kötetében ezeket olvassuk Steinthal megbízatásáról:

„...hírt kapván a hazából, hogy nyugtalanul váratik a kilátások felőli tájékozás: ápril hónap közepe táján újolag értesítettem hazámfiait az ügyek állása felől. Ezúttal megbízottam egy németül is beszélő angol volt, kinek vallásfelekezeti missziója is lévén Angliából Erdélybe, ez által tág alkalmat nyílt olyanokkal is érintkezni, kikkel én egyenes összeköttetésben nem állottam; minél fogva azon helyzetben volt, hogy míg egyrészt az általam neki kijelölt hazafiaknak izene-

teimet átadhatta s válaszaikat és viszont izeneteiket átvehette, másrészt az általános hangulatot különféle kútforrásokból tágabb körben is tanulmányozhatta s egyes kitűnőbb egyéniségek gondolkozási módjával is megismerkedhetett. Utasítása lényegében a fentebbi felszólítástól nem igen különbözött, csak kimerítőbb volt, s részletekre is kiterjeszkedett. Azonkívül három pontra különös súly volt utasításában fektetve. 1. hogy a közvéleménynek holmi koncessziók kilátásba helyezésével az udvari párt és a hivatalos közegek által munkába vett félrevezetés, s holmi lojalitási nyilatkozatokra csábítás, tért nyerni ne engedessék. 2. hogy a hazafias cselekvési párt sürgős teendőjének ismerje a horvátokkal egyetértésre, s közreműködésük iránt (különös tekintettel a határőrvidékre is) szabatos megállapodásra jutni. 3. hogy a székelyek megértsék, miként az ország azon részében ők lesznek hivatva a hazafelszabadítás munkájának élére állani; s hogy gondoskodva lesz, miszerint kezök ügyében kelendő mennyiségben fegyver legyen...” Steinthal küldetésének mindenben megfelelt, csak éppen az osztrák titkosrendőrség már attól a naptól kezdve a nyomában volt, hogy Kossuthnak beajánlották.

Az Egyházi Képviselő Tanács termében, Kolozsvárott őrizzük annak a Kossuth-levélnek másolatát,

De hát nem habozom bevallani, hogy a míg Byron ezen jóslata beteljesednek az Unitárius hitvallásnak volna hajlaszó leggyorsabb s legtovább tanító jöven és igéren, és pedig azért mert a főszilyt nem transcendentalis speculációra, melyeknek eredete az indiai Védákra vezethető vissza (Srimoueti) nem mysticus dogmákra, melyeknek egy némelyikéről írva van: „credo quia absurdum” hanem Krisztus elvileg tanára az emberiségnek a felelő, mely a társas lények általított emberiség tökéletesedésének szíve, melynek utalma nélkül soha sem lesz megadva az emberiségnek az a nagy áttérés, melyet Krisztus a szavakkal hívára követőinek: „béké legyen veletek!”

Attól mert ezeket gondolkozom, nagyon meglepetés engem az hogy az Egyesült Államokban az Unitárius vallás az utóbbi években a mennyire tudom éretem nem csak nem nyert de sőt veszített. Még több vezér papjuk is (sőt több közt a nagy híré Odoogood) az Episcopalis egyházba tértek. Nagyon sajnálom az, különösen Amerikában, hol az Unitáriusok előtt William Ellery Chapman nemcsak a legnagyobb fényű fátyója lobog. Nem bírom a dolgot magamnak megmagyarázni; annyira nem, hogy csakhát nem hajlandóvá sebesen azt kérdeni, vajjon ez is nem e azon számos társadalmi kivételével van kapcsolatban, melyek körünkben mindenütt s mindenütt minden irányban oly sűrűn süneveznek fel, mintha a most is, mint máskor nem egyszer a múltban megakarna mutatni, hogy az emberiség haladása nem egyszeres vonalban hanem csavargó görbékben, ~~széles körben~~ mozog, a mi lehajlásokat (= visszaesés) feltételez.

De sokkal inkább kívánok állni az életem, minsem hogy ítélnék.

Megújítom legőszintűbb melegszeretettel szívem ifjandú társadalmi és van szívesem Önt legjobban kívánataim közt szeretettel nagyra becsüléssel üdvözölni

Kossuth Lajos

amit Kovács János teológiai tanárnak küldött. Íme unitáriusokat érintő része:

„Tökéletesen igazat adok a Tanár úr azon megjegyzésének, hogy »az unitáriusok Amerikában a legműveltebb emberek«, s hozzá tehetem, hogy erkölcsiségben is kitűnők; hanem van egy tünemény, mely engem meglep s melynek okáról magamnak számot adni nem tudok.

Én, a mint tudja, tisztelt Tanár úr, nem tartozom az unitáriusok felekezetéhez. Evangélikus szülőktől születtem, evangélikus vallásban neveltettem, s lelkemben jól érzem magamat Luthernek azon tana mellett, mely a lelkiismeretet emancipálta, midőn a keresztény vallás kútfejének a szentírást, az edénynek pedig, mellyel azon kútfejből meríteni kell, nem a bármi néven nevezett tekintély dictatorságát, hanem az ész, az egyéni szabad ítéletet jelölte ki, melynek nincs megtiltva semmi syllabusok által, hogy azon másik, azon nem írott könyv revelatióiból is merítsen, melynek neve: természet, s melynek úgy a porszemben, mint a virágok myriardjaiban nyilatkozó örök törvényei, örök törvényhozóra vallanak.

Aztán, ha a végtelen jövőbe, a végtelen múlt tanúságainak üvegén tekintek, mely azt mutatja, hogy a természet örök istenének, a mindenséget fenntartó örök törvényein kívül nincs semmi állandó a nap alatt, nem tagadhatom, hogy igaza lehetett Byronnak, midőn azt írta, hogy: »religions take their turns, and other creeds will rise with other years« (a vallások váltakoznak és idővel más hitformák keletkeznek).

De hát nem habozom bevallani, hogy a míg Byron ezen jóslata beteljesednék, az unitárius hitvallásnak volnék hajlandó legterjedtebb s legtovább tartó jövődőt ígérni, és pedig azért, mert a fősúlyt nem transcendentalis speculatiókra, melyeknek eredete az indus védákra vezethető vissza (Trimurti), nem mystikus dogmákra, melyeknek egynémelyikéről írva

van: »credo, quia absurdum«, hanem Krisztus erkölcsstanára, az emberszeretetre fekteti, mely a társas lényé alkotott emberiség tökéletesedésének törvénye, melynek uralma nélkül soha sem lesz megadva az emberiségnek az a nagy áldás, melyet Krisztus e szavakkal kívánt követőinek: »béke legyen veletek!«

Hát mert ekként gondolkozom, nagyon meglepett engem az, hogy az Egyesült Államokban az unitárius vallás az utóbbi időkben, amennyire tudom, tért nem csak nyert, de sőt veszített. Még több vezérpapjuk is (többek közt a nagyhírű Osgood) az episcopalis egyházba tért át. Nagyon sajtószerű tünemény ez, különösen Amerikában, hol az unitáriusok előtt William Ellery Channing nemes, tisztafényű fáklyája lobog. Nem bírom a dolgot magamnak megmagyarázni, annyira nem, hogy csaknem hajlandóvá teszen azt kérdezni, vajjon ez is nem-e azon számos társadalmi körjelekkel van kapcsolatban, melyek korunkban mindenütt, s minden, de minden irányban oly sűrűn tünedeznek fel, mintha most is, mint már nem egyszer a multakban meg akarnák mutatni, hogy az emberiség haladása nem egyenes vonalban, hanem csavaros görbékben mozog, a mi lehajlásokat (visszaesés) feltételez.

De sokkal inkább kívül állok az életen, mintsem hogy ítélnék.”

1894. április elsején Kossuth emlékére minden unitárius templomban gyászistentisztelet tartottak. De nemcsak a magyar unitáriusok emlékeztek kegyelettel a haza atyjára, hanem az angolok is. 1894. április 1-jén az angliai hampstead-i gyülekezet lelkésze, dr. Herford Brooke gyászistentiszteletet tartott Kossuth emlékére.

Boros György írta az *Unitárius Közlöny* 1894. évi áprilisi rendkívüli számában a következőket: „Halál nélkül nincsen feltámadás. Kossuth Lajos azért halt meg, hogy feltámadhasson s örök életet éljen szeretett nemzetével, a magyar nemzettel.”

„A humor Isten ajándéka” (Báró József)

Kossuth és az örmény kereskedő

Debrecenben történt 1849 tavaszán (amikor a Kormány ott tartózkodott Pestről menekülte után), hogy a város körül felállított honvédőrség egy ugyancsak idegen kiejtésű, székely abaposztó takarókkal, azaz csergével kereskedő, gyanús vándorkalmárt fogott el. A magyar honvédek életükben nem hallottak erdélyi örmény magyar szót, spionnak nézték a derék örményt.

– Kimkedett az ürdüg! – mondta a szamosújvári móddal magyarul beszélő örmény pokrócos kalmár. – In ju hazafi vagyok, mast jüttem a vásárba pakracakkal!

Éppen akkor ment arra a kormányzó.

– Elhiszem – mondotta –, hogy ártatlan kelmed, de ha olyan jó hazafi kelmed, adja el kelmed a Honvédelmi Bizottmányoknak a pokrócokat! Nem kívánjuk ingyen, de sokat nem adhatunk érte!

– Ogyan kihez van szerencsim, ha nem vagyok alkalmatlan? – kérdezte az öreg.

– Kossuth Lajos vagyok!

– Felsig, átadam ingyen a pakracakat!

Ilyen jó magyarok az erdélyi örmények. Közülük való volt a két aradi vértanú, Lázár Vilmos és Kiss Ernő, Gorové Antal, Czech honvédezredes, Simay Gergely, a nagyváradi és zalatnai Lukács család és a szabadságharc száz meg száz kitűnő magyar lelkű örménye.

(Forrás: *Cultura Magazin*, www.cultura.hu)

Beszámoló a püspökszentelési ünnepségről

Január 29-én került sor a Magyar Unitárius Egyház harminckettedik püspökének szentelési ünnepségére. Rácz Norbert Zsolt főjegyző előfohásza után Lőrinczi Lajos közügyigazgató idézte fel, hogy a Zsinat a 2021. július 10-én tartott tisztújító ülésén Kovács István lelkészt választotta az egyház püspökévé hat évre szóló megbízási időszakra.

A püspökszentelési szertartás rendjén egyházunk lelkészi előljárói kértek áldást a főpásztor szolgálatára. A püspökszentelést végző személyek: Bálint Benczédi Ferenc nyugalmazott püspök, Rácz Norbert Zsolt főjegyző, Lőrinczi Lajos közügyigazgató, Kriza János püspöki helynök, továbbá Csécs Márton Lőrinc, Fazakas Lajos Levente, Szentgyörgyi Sándor, Csáki Levente, Solymosi Alpár és Szabó Előd esperesek voltak. Farkas Emőd rangidős főgondnok köszöntötte a főpásztort, és felkérte, hogy a szertartásrend értelmében foglalja el helyét Dávid Ferenc szószékén.

Az ünnepség istentisztelettel folytatódott. Szószéki szolgálatában Kovács István a 2Kor 3,17, illetve Gal 5,13 alapján a szabadság megélésének lehetőségeiről szólt. A modern kor szabadságát kereső emberét a példázatbeli tékozló fiúhoz hasonlította, akinek végül egyetlen esélye maradt: visszatérni az atyai házhoz, Isten lelkéhez, ahol a szabadság lakozik, s amelyet ő más helyen keresett. Tulajdonképpen a visszatérés az előre vezető irány, mert a haladás útja egyirányú, csak Isten felé járható. Ezt az előre mutató visszatérést hirdette a reformáció, ezeket az eredeteket kereste Dávid Ferenc a tiszta jézusi kereszténységhez visszatérve. Nem a megalkuvás, nem a tájba simulás, hanem éppen a szabadságkeresés vezet Isten karjaiba. Nem az elszakadásban, hanem a kötődésben kell megélni a szabadságot: az Istenhez, családhoz, barátokhoz, népünkhöz, egyházhoz, szülőföldhöz kötődő szeretetteljes kapcsolatban – fejtette ki az egyházfő.

Az istentisztelet után elsőként Bálint Benczédi Ferenc nyugalmazott püspök szólalt fel, aki beszédében a jézusi gondolattal üzent: „...és ha valaki közületek első akar lenni, legyen mindenkinek a szolgája.” (Lk 10,42) Egy közösség nem azért ruház fel tisztséggel, hogy egymás felett uralkodjunk, hanem hogy a bennünk lévő isteni fénnel, istenhittel embertársaink szolgálatára, közösségünk gyarapodására legyünk.

Őt követően a testvérfelkezetek egyházfői osztották meg gondolataikat. A Gyulafehérvári Római Katolikus Érsekség nevében Kerekes László segédpüspök, a Romániai Evangélikus-Lutheránus Egyház nevében Adorjáni Dezső Zoltán püspök, az Erdélyi Református Egyházkerület nevében Kató Béla püspök, a Romániai Ágostai Hitvallású Evangélikus Egyház nevében

Reinhart Guib püspök, a Kolozs-Szamosújvári Görögkatolikus Egyházmegye nevében Claudiu Lucian Pop püspök, valamint a Román Ortodox Egyház részéről Benedict Vesa segédpüspök mondott köszöntőbeszédet. Balog Zoltán, a Magyarországi Református Egyház Dunamelléki Egyházkerületének főpásztora levélben üdvözölte a Magyar Unitárius Egyházat és annak főpásztorát. Jill McAllister lelkész (Amerikai Egyesült Államok) saját köszöntőbeszéde után az Amerikai Unitárius Univerzalista Egyesület elnöke, Susan Frederick-Gray üzenetét is felolvasta. Az angolul elhangzó gondolatokat Székely Kinga Réka hitéleti és missziói előadó-tanácsos fordította magyarra. Az egyházi köszöntők sorát Csete Árpád, az Unitárius Lelkészek Országos Szövetsége elnökének beszéde zárta.

Magyarország miniszterelnöke, Orbán Viktor üdvözlét Soltész Miklós államtitkár tolmácsolta. Köszöntőjében elhangzott, hogy „a magyarság jövőjét ma is azok a múltjukra, hitvalló őseikre és értékeikre büszke közösségek jelentik, akik a nemzet- és egyházellenes erők nyomásának dacára is ki mernek állni Jézus példájának követése, a teremtett világ, az élet, illetve a család tisztelete, az egyén felelőssége és lelkiismereti szabadsága mellett, miközben erre nevelik gyermekeiket is”.

Kövér László, Magyarország Országgyűlésének elnöke videóüzenetében kifejtette, hogy nemzeti közösségünk igazi erejét az jelenti, és egyben az táplálja, ha mindenki számára biztosítjuk a méltóságának, hitének és önazonosságának védelmét, ha mindenki számára biztosítjuk a szülőföldje otthonosságát. Csak ez az erő tesz bennünket alkalmassá a legnehezebb feladatok megoldására, csak az ilyen erő lehet az isteni rend szerinti építő erő. Önmagunk és saját felekezeti, illetve nemzeti közösségünk hitének és önazonosságának megőrzése előfeltétele annak, hogy a nagyobb feladatra is vállalkozhassunk.

Ezt követően szólalt fel Victor Opaschi romániai egyházügyi államtitkár. Sándor Krisztina főgondnok egyházi közösségünk nevében a főpásztor családját is köszöntötte. Az ünnepi beszédek sorát Gazdag Géza, a Sepsiszentgyörgyi Unitárius Egyházközség gondnokának beszéde zárta.

Az ünnepi istentiszteleten közreműködött Potyó István (orgona), Grigore Ciobanu (trombita), István Ildikó népdalénekes, a Sepsiszentgyörgyi Unitárius Egyházközség Kriza János Vegyes Dalárdája (karnagy: Karácsony Gabriella). Az énekvezéri teendőket Kiss Erika (Kolozsvár-Belvárosi Unitárius Egyházközség) látta el, míg a műsorvezetői szerepkört Péterfi Zita Ágnes (lelkész, Sepsiszentgyörgyi Unitárius Egyházközség) és Demeter Sándor Lóránd (lelkész, Székelyderzsi Unitárius Egyházközség) töltötte be.

A MAGYAR UNITÁRIUS EGYHÁZ
SAJTÓOSZTÁLYA

Angolul a magyar unitáriusok szolgálatában II.

Folytatjuk interjúnkat Kökényesi Róbert egyetemi tanárral, aki a Unitarian Torch honlap működtetőjeként az amerikai unitárius és unitárius univerzalista közösségek számára teszi elérhetővé a tiszta forrás, az erdélyi unitarizmus fontos szövegeit, ismerteti egyházi és nemzeti kultúránkat.

• **Az énekeskönyvünk is elérhető az Ön honlapján. Mesélne arról, hogy mely énekeink népszerűek az amerikai unitárius körökben?**

Erre a kérdésre nem tudok válaszolni, mert nem áll rendelkezésemre részletes információ. Az egyetlen ének, ami mind az *Unitárius Énekeskönyvben*, mind az általunk használt *Hymns for the Celebration of Life* énekeskönyvben előfordul, az az 57. számú ének, amely így kezdődik: *Hozzád megyek, Uram...*

• **A fordítói műhelytitkaira is rákérdeznék: milyen kihívásokkal kellett szembenéznie a fordítás során? Milyen sajátos hozzáállást igényel Kriza János vagy Szentábrahám Lombárd Mihály beszéde? A textusok lefordításakor melyik angol bibliafordítást használta?**

A kihívások többszörösek. Első a régies szöveg olvasása, azután az olvasott szöveg megértése, és végül az egész beszéd hangulatának, hozzáállásának tolmácsolása. Fordításaim folyamata magában foglalhat rutin revíziót. A textusok fordítására legtöbbször a King James- vagy az Authorized King James-bibliafordítást használom.

• **Milyen különbségeket lát az amerikai unitárius és az erdélyi unitárius istentisztelet között? Meséljen az Ön által tartott hit-erősítő alkalmakról!**

Itt csak a korlátozott személyes tapasztalatokat osztom meg, amit huszonhét év alatt öt templomban gyűjtöttem össze. Egyik különbség, hogy a lelkészek által vezetett istentiszteletek és azon belül a be-

szédek legtöbbször nem egy bibliai idézetből indulnak ki, hanem inkább egy bizonyos történetből vagy egy könyv tartalmából. A beszédek célja nem a hitelesítés, hanem inkább az emberi viselkedési és erkölcsi normák erősítése.

Egy másik különbség a világi istentiszteletek megléte, amelyeket gyülekezeti tagok terveznek meg és vezetnek le. Ezeknek a témái nagyon tág körűek, inkább ismeretterjesztő jellegűek, mivel könyvekről, egyéni élettapasztalatokról vagy keresztény valláson kívüli vallástételekről szólnak.

Az általam szerkesztett világi istentiszteletek az erdélyi unitárius vallásról szólnak, és az én beszédeimben felolvastam az angolra fordított erdélyi unitárius szószéki beszédeket. Az istentiszteleteket követő informális beszélgetések alatt mindig voltak érdeklődők, akik kérdeztek Erdélyről és a beszédek témájáról.

• **Nemrégiben feloszlott a Unitarian Universalist Partner Church Council (UUPCC), az a szervezet, amely az erdélyi és amerikai unitárius kapcsolatok erősítésén dolgozott, elsősorban a testvéregyházközi kapcsolatok kialakítása révén. Hogyan értékeli a szervezet feloszlását?**

Egy olyan szervezet feloszlása, amely több száz amerikai unitáriust hozott kapcsolatba erdélyi unitáriusokkal, semmiképpen nem tekinthető pozitív fejleménynek. Új kapcsolatok kialakítása vagy a gyengén működő kapcsolatok erősítése nem lesz lehetséges a közeljövőben. Ami ígéretes, az az, hogy a UUPCC beolvadt az International Council of Unitarians and Univer-

salists (ICUU) szervezetébe, amelyben talán újraéledhet a testvéregyházközi mozgalom. Az elkövetkező néhány hónap alatt sok minden tisztázódni fog; bennem a kis, halk hang azt mondja, hogy legyünk türelemmel, legyünk bizakodóak.

• **Január 13-án ünnepeltük a vallásszabadság napját. Készült ez alkalomból új honlapos tartalommal?**

Nem időzítettem fordítást január 13-ára. 2021 decemberében készült el Szentábrahám Lombárd Mihály Bíró Sámuel fölött 1721-ben mondott halotti beszédének fordítása. A korra jellemző, hogy a temetési beszéd valójában inkább teológiai-filozófiai értekezés. A szóban forgó tizenhét oldalas beszéd témájánál fogva illő egyben a vallásszabadság napjának ünnepelésére is.

• **Milyen jövőbeli tervei vannak a honlapot illetően?**

Az angol anyanyelvű hallgatóság számára ismeretterjesztés és hitelesítés céljával a honlap észrevehetőségét, láthatóságát és terjeszthetőségét akarom növelni egy Facebook-oldal kialakításával, és talán egy Instagram-oldal hozzárendelésével.

Hálás vagyok a mindenható Atyánknak, aki bölcsességében életemet az erdélyi unitáriusok megismerése felé irányította, aki erőt és egészséget adott, hogy hallgathassak arra a kis, halk belső hangra, ami unitárius megtéréshez vezetett. Mint keresztény unitárius megnyugvással fogadom el Urunk akaratát a honlap jövőjét illetően is.

Interjú George Williams amerikai vallástörténész professzorral II.

Interjúnk befejező részében a professzor, aki több évtizeden keresztül támogatta egyházunkat, a magyar unitáriusokat munkájával és anyagiakkal, vall munkájáról és Erdélyről, amelyet második hazájának tekint, és nem csak azért, mert felesége, Gellérd Judit (Zizi) erdélyi.

• Tudományos munkájával is arra törekedett, hogy az erdélyi unitáriusokra felhívja a figyelmet. Milyen részleteket emelne ki szakmai múltjából?

Legizgalmasabb szakmai kalandom az volt, amikor a romániai tudományos akadémia kolozsvári fiókjánál – mint amerikai professzor – némi zsarolás és tetemes honorárium bevetésével „kiudvaroltam”, hogy az Unitárius Kollégium kéziratárának Lakó Elemér által szerkesztett katalógusa kiadását engedélyezzék. A katalógus kiadatott, és a kolozsvári Akadémiai Könyvtár 1997-ben, a Magyar Tudományos Akadémia, a magyarországi és erdélyi unitárius egyház, illetve az Erdélyi Múzeum-Egyesület által szervezett Enyedi-konferencia alkalmával bemutatta a kötetet, illetve Enyedi György emlékére tematikus kiállítást szervezett.

Egy másik izgalmas mozzanat: némi büszkeséggel jegyzem meg csekély hozzájárulásom ahhoz, hogy a Kénosi Tőzsér János és Uzoni Fosztó István által a 18. században összeállított latin nyelvű egyháztörténetének kézírata 1992-ben visszakerüljön Kolozsvárra. Köztudott, hogy az amerikai professzor, Earl Morse Wilbur az 1930-as években kölcsönkérte, ám a háború miatt a kötetet nem tudta visszajuttatni, ezért Szent-Iványi Sándor lelkész közvetítésével a Harvard Egyetem Könyvtárában helyezte biztonságba.

1991 táján Erdő János visszagyógyította a kéziratot. A Harvard biztonságban akarta tudni a kéziratot, hiszen Amerikából Erdélyig hosszú az út. A tulajdonjogra Wilbur háromkötetes unitárius történelmi munkája második kötetének (amely az erdélyi unitarizmussal foglalkozik) 22. lábjegyzete is utalt, fordításban így hangzik: „A Kolozsvári E. K. Tanács rendkívüli kedvessége, amely a szerzőt mélyen lekötelezi, lehetővé tette, hogy a [kézirat]példányt magával

George Williams feleségével, Gellérd Judittal

vihesse Amerikába és addig használja amíg jelen munkája szükségessé teszi.” Ezt a lábjegyzetet bemutattam a Harvardon, amire ők a féltve őrzött kincset visszaadták Kolozsvárnak. (Szerk. megj.: a tekintélyes méretű kéziratokat a Donald Szanthe Harrington New York-i lelkész vezette amerikai unitárius delegáció szállította haza 1992-ben, és az egyházi gyűjtőlevéltárban helyezték megőrzésre.)

• Más szakmai sikerek is kötődnek az Ön nevéhez, mint például a digitalizálás.

Indiában kikísérleteztem az ősi pálmalevélre írott szövegek digitalizálásának kezdetleges, de olcsó és hatékony eszközét. Akkoriban az indiai Bengaluruban (angolul: Bangalore) működő tudományos intézet három hónapra szóló meghívottja voltam. Itt az ország leghíresebb tudósai dolgoznak, és az általam javasolt digitalizálási módszerre India elnöke is kíváncsi lett. Személyesen nézte meg, és azonnal kormányprogrammá tette. Ezzel a technikával próbálkoztunk Kolozsváron is.

Immár három évtizede járjuk Erdélyt, és zarándokként az amerikai unitáriusok is. Megható a hálájuk Erdély iránt, hogy oly mostoha négy és fél évszázadon keresztül megőrizték közös hitünket, amely számukra mély lelki átalakulást jelent. Ők cserébe „csupán” pénzt adnak – de ami immár dollármilliókra rüg.

• Húszesztendőnyi intenzív, történelmi súlyú munka után az utóbbi tíz évben alig jött Erdélybe. Van ennek valami konkrét oka?

Tulajdonképpen van. A pozitív szempont az, hogy a testvérgyülekezeti mozgalom a maga vallási-lelki alapozottságával immár három évtizede nagyon sikeresen működik. Hogy csak egy példát említek: kb. 26 lelkészcsalád töl-

tött egy-egy évet a Starr Kingen. Nos, ennek az ösztöndíjprogramnak a megvalósítását kértük Rebecca Parker akkori elnöktől 1994-ben, kitüntetésünk alkalomával.

Van azonban egy fájdalmas ok is. A testvérgyülekezeti mozgalom sikerét az Amerikai Unitárius Univerzalista Egyház akkori elnöke, John Buehrens „a század legszélesebb körű és leglelkesítőbb amerikai unitárius mozgalmanak” nevezte. Ez még a Center for Free Religion Save Transylvanian Unitarianism mozgalomunk idején, 1992 körül volt.

A siker intézményesítést tett szükségessé, és az így megalakult UUPCC (Unitarian Universalist Partnerchurch Council, Unitárius Univerzalista Testvérgyülekezeti Tanács) hivatalos bostoni pénzforrásából magasan fizetett főtitkári pozíciót hozott létre, amire nem Zizit, az addigi főtitkárt alkalmazták; ő önkéntesként folytatta ugyanazt a munkát. Jutalmul tiszteletbeli elnöki címet és Cornish-díjat kapott.

(Szerk. megj.: a Cornish-díjjal 1999 óta azokat a személyeket tüntette ki a testvéregyházközségi tanács, akik fáradhatatlanul dolgoztak az unitárius és unitárius univerzalista testvéregyházközségi kapcsolatokért.)

Kiábrándulásom akkor kezdődött, amikor a korábban Farkas Dénes által irányított zárandokprogram immár amerikai szervezésben inkább kommerszturizmussá alakult át. A keletkezett haszon nagyobbik része visszavándorolt Amerikába, a UUPCC adminisztrációjára, egy kisebb részt adomány címen visszaküldtek a meglátogatott egyházaknak, így a magyar unitáriusoknak is. Amikor Zizi tiltakozott a kizsákmányoló gyakorlat ellen, megfosztották tiszteletbeli címétől is. És hiába tiltakozott sok amerikai unitárius lelkész és néhány gyülekezet, ezzel a UUPCC túlnőtt alapítóján, és egyetlen erdélyi származású veze-

tőjétől is megszabadult. Ez fáj nekem.

● **A vallástörténezt kérdezem könyveiről. A vallástudomány mely területeivel foglalkozott leginkább?**

India és Japán kultúrájában érzem otthon magam. A hindu mitológiáról írott kézikönyvem második kiadása az Oxford University Press gondozásában jelent meg.

Japán sintó vallásával foglalkoztam a legtöbbet. Néhány könyvem és videófilmem célja, hogy ezt az ősi vallást – amely nem a teológia, hanem a rítus nyelvén beszél – a nyugati ember számára érthetemes. Mint konzultánst, közel harmincszor hívtak meg Japánba.

Volt azonban egy mélyen személyes okom is: mesterem, Sini-csiró Imáoká (angolul: Imaoka Shin'ichiro), aki még a 19. században született, 99 éves korában lelki fiává fogadott. Szerencsémre még nyolc évig látogathattam és filmezhettem. Imáoká Japán progresszív mozgalmainak, szervezeteinek, illetve ezek mellett a nemzetközi IARF-nek eszmei szerzője és vezetője volt majd egy századon keresztül. Szerénységével azonban mindig a háttérből dolgozott, így három évtizedbe telt, amíg titokzatos élettörténetét – és egyben a japán–amerikai unitárius kapcsolatokat – sikerült kikutatnom. Szerénységére jellemző, hogy két legmagasabb császári kitüntetéséről, amelyet a híres japán iskolarendszer megalapozásáért kapott, csak családja tudott.

Rendkívüli volt vallási-spirituális élete. Keresztény lelkészként rátalált az unitarizmusra (a Harvardon is tanult), és Japán Emersonjának is nevezik. Ez azonban nem változtatott sintó és buddhista vallásgyakorlatán, sőt: mindhárom vallás igen fontos alakjaként tisztelte. Imáoká szerint az élet egyetlenét nem lehet elvégezni, le-diplomázni. Tehát előző vallási identitásunkat nem tagadjuk meg, nem hagyjuk magunk mögött, ha-

nem ráépítjük és integráljuk a következő vallási értékeket. Ez az integráló folyamat egyre feljebb visz az emberi kiteljesedés útján.

Imáokáról írott könyvem, a *Cosmic Sage* 2019-ben jelent meg. És máris belefogtam egy új, a vallási-lelki szabadságról elmélkedő munkába, amit japánra fordítanak.

Nemrég Glen Kila mesterrel közösen írtunk egy hiánypótló kalauzt Hawaii ősi vallásgyakorlatáról *Hawaiian Indigenous Faith and Practice: Kanenuiakea* címmel.

● **Gondolom, nemcsak kutat és ír, hanem valamilyen hobbinak is hódol. Nemrég lett nyolcvanéves...**

Örülök, hogy megkérdezte, mert a teniszért élek-halok. Szinte minden nap játszom, és korcsoportomban bajnokságot is nyertem. Úgyhogy életkorom nem nyom sokat a latban. Nyolcvanadik születésnapom alkalmával rendkívüli ünneplésben volt részem – Erdélyből! Jó néhány régi unitárius lelkész barátom becserkészett, hogy egy „Zoom-partin” köszöntsön fel! Nagyon hálás vagyok, hogy Erdély unitáriusai szeretetükben megőriztek.

● **Ennek ellenére biztosan nem ül tétlenül...**

Nos, ha egy ajtó bezárul mögöttünk, azonnal tárjunk ki egy másikat. Így én is új küldetést kerestem – Hawaiiin, ahova nyaranta diákjaimat tanulmányútra vittem, hiszen Hawaii bővelkedik különleges vallási kultúrákban. És a hawaii őshonosok sorsa Amerikában nagyon hasonlít az erdélyi magyar sorshoz Romániában, akárcsak Tibeté Kinában. Mondhatnám azt is, hogy Hawaiiinak is megvan a maga Trianonja, ami 1893-ban sújtott le rá. Kicsi szigeteket megcsonkítani nem lehet, tehát mind a hét elrabortolt, bekebelezett. És folyamatosan sorvasztották a hawaii kultúrát: betiltották nyelvüket, vallási hagyományait, szertar-

tásaikat – és persze nyomorba taszították őket. Bill Clinton elnök az Amerikai Egyesült Államok nevében bocsánatot kért tőlük.

Mi az őshonos szegények között Oahu sziget sarkában lakunk. A falunk mintha Erdélyben lenne. A hawaiiak az *Aloha* szellemében viszonynak az idegenhez, amelynek jelentését így foglalhatnám össze: Isten hozott, testvérem vagy, szeretetben mindent megosztok veled.

Számomra igen megtisztelő, hogy a hawaii Kamehamehadinasztia leszármazottját, főpapjukat, Glen Kilát segíthetem és bátorítom. Mint tanácsadójukat szertartásosan igazi hawaiiá

avattak, az öregek tanácsához tartozom. És filmezem titkos szertartásaikat is archiválás céljából.

Meg kellett győznöm őket, hogy legalább részben adják fel a tabu, a titkosítás törvényeit, amely eddig vallásukat védte az üldözéstől. Viszont egy generáció múltán kiveszhet orális kultúránk nagy része. Örömmre a honolulu unitárius gyülekezet istentiszteletén történt meg a katartikus áttörés: rávettem a főpapot, hogy imádkozzék hawaii nyelven – egy templomépületben! Számára elképzelhetetlen volt nem Isten szabad ege alatt végezni az ima szertartását. Nem maradt szem szárazon. A hawaii unitáriusok azóta

formális testvéri kapcsolatba léptek velük.

Ezen felbátorodva, az IARF-hez fordultam, hogy a *kanenuiakea* vallás képviselőit önálló IARF-csoporttagként vegyék fel. Így a hawaii lett a második etnikai vallási csoport egy perui mellett. Ez egy csapásra ismertté tette őket otthon és nemzetközi fórumokon is.

Számomra különös öröm a háttérből dolgozni: szerkeszteni a nyilatkozatokat, petíciókat, honlapokat – amire a kultúramentés ügyének éppen szüksége van. Alapítottunk egy hagyományos iskolát is, ahol a gyermekek anyanyelvüket, kultúrájukat tanulják és a szigeteket szent helyeit ismerik meg.

Hogyan írjuk helyesen?

Verne Gyula, avagy Jules Verne?

De természetesen a címben feltett kérdést kiegészíthetjük: Kálvin János-e Jean Calvin, Luther Márton-e Martin Luther, Szervét Mihály-e Michael Servetus, satöbbi, satöbbi. Bár sokszor elhessegetjük a hasonszőrű kérdéseket, de fáradtabb (vagy pihentebb) pillanatainkban biztos eszünkbe jut, a híres elődöket, írókat, teológusokat mégis melyik névvel illessük, az eredetivel vagy a magyaros átírásával. Sőt, egyáltalán mi szükség van ennyi névalakra? És ha elegendő egy, akkor mégis miért van annyi belőle?

Bár a kérdés veleje nem igazán helyesírási, mégis innen közelítjük most meg. Manapság a helyesírási szabályzat csak uralkodók és egyházfők nevének fordítását engedélyezi – nem is beszélünk Mihai román királyról, Elizabeth angol királynőről, ahogy Francesco pápáról sem, csak Mihályról, Erzsébetről és Ferencről. Továbbá a szabályzat elfogadja néhány nagy történelmi vagy irodalmi múltú személy nevének „megmagyarosodott” formáját, és a példaanyagban hozzá többek között Kálvin vagy Luther nevét is. Tehát mondhatjuk, hogy a keleti kérdés megoldódott, helyes „megmagyarosodott” nevükön emlegetni a címben, illetve az első mondatban szereplő embereket.

A szabályzat nagyon óvatosan, majdhogynem finoman fogalmaz, amikor a jelzős szerkezetben passzívumban tartja a melléknevet, mintha bármi magától „megmagyarosodhatna”. A névfordítások mögött az idők folyamán többféle elv is meghúzódott, hol ár-

atlanul, hol szándékosan magyarosították a neveket. Ha peregrinus diákok névjegyzékét vagy levelezését látta már valaki, akkor olyat is tapasztalt már, hogy ők maguk is többféle névalakot használtak, az illető írás, levél címzettjének anyanyelve szerint. Talán nem tévedés az a megállapítás, hogy a nacionalista mozgalmak kialakulásáig nem okozott gondot, ha az illető lefordította a nevét vagy éppen lefordították a nevét. Tehát a névfordításaink részint innen is eredeztethetőek. A 19. század nemzeti kérdései azonban ezt a tendenciát fokozták, Magyarországon mindenféle anyanyelvű és származású polgárnak erősen ajánlott volt nemcsak asszimilálódnia, hanem magyarosítania is a nevét, és ez a jelenség a 20. század negyvenes éveiben is tetten érhető törekvés volt. (Magam is láttam egyházközségi levéltárban iktatott felszólítást az 1900-as évek elejéről, amelyben a lelkipásztor feladatául rótták ki, hogy a közösségéhez tartozó minden más nevű és nyelvű egyént bírjon rá a névmagyarításra.) Aligha lehet e jelenségtől függetleníteni Jules Verne, Heyse Paul, Karl Marx, Karl May és mások nevének magyarosítását, természetesen esetükben nem a személyek identitásváltása volt a cél.

Tehát röviden: bár a helyesírás a „megmagyarosodott” alakokat nem veti el, mi azért csak úgy használjunk névfordításokat – főként a 19–20. századi személyiségekre értve –, hogy közben ne felejtsük el, volt egy rendszer nálunk is, amelynek hála sok magyar ember személyazonossági igazolványában Vasile, Elena, Iuliu stb. szerepel, nem is beszélve a családnevek „elveszett” ékezetéről.

DÉNES GABRIELLA

Élet a Bolyai téri gyülekezetben

NAGY LÁSZLÓ

• Tavaly templomfelújítást és közösségépítési programot sikerült megvalósítani a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. és a Magyar Kormány támogatásával. Magyarország Kormánya a magyar templomfelújítási program keretében átfogó Kárpát-medencei tevékenységet hirdetett meg, amelyből 262 erdélyi templom felújítására kerülhetett sor, köztük a mi templomunkra is. Egyházközségünk 14 500 000 forint támogatást kapott, amiből felújíthattuk a templom homlokzatát, a tornyot és a tetőzetet. E nagy segítségért e helyen is köszönetet mondok a Magyar Kormánynak, a Miniszterelnökségnek és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.-nek.

A keblitanács megbízásából a székelyudvarhelyi Lukács Alpin's céggel kötöttünk szerződést (cégvezető Lukács Pál és fia, Hunor), akiknek munkáját évek óta láthatjuk a közeli Bolyai-líceum felújításánál. A javítás folyamán állandó kép- és hangkapcsolatot tartottunk egyházunk építészeti tanácsadójával, Furu Árpád mérnökkel, valamint ellenmérnöknek Kirizsán Ildikót kértük fel, aki egyházközségünk tagja. A munkálatokat 2021. szeptember 14-én kezdték, minden nap reggel 6-tól este 7-ig dolgoztak, szükség esetén még tovább is. Szombat és vasárnap kivételével megállás nélkül folyt a munka. Így lehetett az, hogy október 7-én az állások is eltűntek a templom elől. Sokan észre se vették, oly gyorsan történt minden.

Mit is javítottak meg? A torony bádofedelét felújították és újrafestették, a tornyot a templomtesttel összekötő részen a pléhezetet, valamint az összes csatornát és vízgyűjtőt kicserélték (kivétel a lefolyócsatornák), a templomtetőt újralécezték és új, Kreon nevű cserepeket raktak fel. Megtisztították a múkő díszeket. A leszedett léceket és cserepeket a helyi állatkertnek adományoztuk új kifutók építéséhez. Az állatkert új igazgatója, Szánthó János és Kopacz András, egyházközségünk tagja keresett meg ez ügyben. A templom homlokzatán a vakolatot leverték, újravakolták, a tégladíszítést megtisztították. Kiss Lóránd restaurátor megállapítása alapján és Keresztes Géza műépítész, műemlékvédő szakember tanácsait követve az eredeti, 1930-as szín látható ma a templomon.

A felújítás azonban itt nem fejeződhet be. A nyílászárók (külső ajtók, ablakok) javítása is elengedhetetlen. A templom hátsó részét is javítani kell. Javítási segélyért fordultunk a bukaresti Egyházügyi Államtitkársághoz, de még válaszra sem méltattak. Mivel templomunk műemlék, és védett műemlékzónában van, a helyi tanács nem adhat támogatást. Híveinkhez fordulunk újra, hogy adományaikkal segítsék a templom külső felújításának befejezését. Hálásan kö-

szönjük mindazoknak, akik adományokat adtak. A templom javítása mellett az orgona helyreállítása is egyházközségünk másik nagy feladata.

A templomjavítás mellett a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. és a Magyar Kormány támogatásával 2021-ben is sikerült megszervezni egyházközségünkben a családnapot október 3-án. Sok segítőtje volt az eseménynek. Gyarmati Harmat Katalin, Kelemen Vera, Kovásznai Hajnal, Kedei Ibolya, Bálint Mihály, Szabó Hajnal Imola, Kelemen Anna és Molnár Boglárka a Pedagógiai Líceum tanulói, szülők és fiatal felnőttek, akik egy emberként mozdulnak mindig, ha segíteni kell. A kézműves foglalkozások mellett ebben az évben Póra Zoltán és Póra Annamária pedagógusoknak köszönhetően az együtt éneklés is bekerülhetett a programok közé, és kedves élményként emlegetjük. A kézműves foglalkozások által a régi és az új, de úgy is fogalmazhatnánk, hogy a gyökér és a korona találkozott. A papírsodrás (quilling) Erdélyben nem számít hagyományos kézművességnek, annál inkább a kötélverés és a cérnababa készítése. Mindenkinek nagy volt a sikere. Jól megfértek egymás mellett úgy, ahogy a modern társasjátékok a gombból készített „pöcörke” mellett vagy a Jenga a csuszatorony építése mellett. Meglepetésünkre a csuszatorony építése nagyon vonzó volt. A gyermekeknek a sok kézműves tevékenység mellett Anna és Boglárka egy több állomásból álló ügyességi játéksort állított össze. Csapatban versenyezhettek, és az a csapat volt a nyertes, aki hamarabb össze tudta gyűjteni a Gyökértelen fának nem nő koronája szólásmondás szavait.

A lassan tíz éve szervezett családnapok is hozzájárultak ahhoz, hogy gyökér, korona, törzs együtt alakíthassa és tegye erősebbé a közösség holnapját. Bár a rendkívüli egészségügyi intézkedések távolságtartást követeltek, mégis az volt a megtapasztalásunk,

hogy a részt vevő családok most is kicsit közelebb kerültek egymáshoz. Nem mindig kell feltétlen az érintés és a szó, hogy megértsük egymást, hogy érezzük, egy közösséghez tartozunk akkor is, ha másként gondolkodunk, vagy ha más a hitfelfogásunk. Bevallom, az ölelés, a kézfogás, az összeülések egy közös játék-

ban, a kiscsoportos beszélgetések hiányoztak. Az esemény mégis bizakodással tölt el. A világvárvány miatt virtuális térbe kényszerült ember a traumatizáló történetek ellenére is vágyik a közösségi életre, szüksége van a közösség megtartóerejére.

Civilizált viselkedésre való nevelés

Ha az etiketről beszélünk, többoldalnyi fejtegetést igényelne e téma. Most bővebben nem térek ki ennek boncolgatására, csupán pár gondolatot meg segédanyagot tesztek közzé jelen írásomban.

Civilizáltan viselkedni csak az tudhat, akiben gyermekkorában a szülők és nevelők közösen kialakítják a civilizált viselkedés szabályait. Az emberi kapcsolatoknak a kölcsönös tiszteleten kell alapulniuk. Ha a szülők már gyermekkortól megkövetelik a családban is az udvariasságot, az idősebbek tiszteletét, bizvást elmondhatjuk, hogy egyik alapvető kötelességünknek tettek eleget. Ezek megvalósításához használjuk fel az alábbi örök értékű mondókákat, amelyeket akár a nagyszülők is megtaníthatnak unokáinknak, ha a szülőknek nincs elég idejük rá:

1. Menj az utcán szépen folyvást,
Nem kullogva, nem is futvást.
Ne andalogj, ne kiabálj,
Ne verekedj, ne hajigálj.
Nagyobb ember elől térj ki,
Kalapot végy, s köszönj neki.
Vedd hasznát a jó intésnek,
Mert különben megítélnék.

2. Kövesd a szép igazságot,
Kerüld a rút hazugságot.
Aki egyszer hazudni mer,
Hitelt többé nemigen nyer!

3. Evés előtt kezet mossál,
Azután így imádkozzál:
Jöjj el, Jézus, légy vendégünk,
Amit adtál, áldd meg nekünk.

4. Gondold meg, hogy evés közben
Jézus ott ül veled szemben.
Ő mindent lát, s megfigyeli,
Ki-ki magát hogy viselni.

5. Az étkezés végeztével
Az asztaltól ne szaladj el.
Állva magad meghajtod,
Mondasz egy kis imádságot.
Aki étel, italt adott,
Annak neve legyen áldott!

6. Az égen már csillag ragyog,
Munkám után fáradt vagyok,
Hálát adok, én Istenem,
Hogy engedted befejezmem.

Ötvenegy évi tanítóságom alatt én is megtanítottam több nemzedéknek is e mondókákat. Ameddig egy kommunista „fejes” (akinek gyermekét is tanítottam) nem szólított fel, hogy hagyjak fel ezen mondókákkal, amelyek tele vannak az Isten meg a Jézus nevével. Jelenleg újra taníthatják, mert ezek által jobban rögződnek a gyermekekben a viselkedési szabályok.

GÁLFALVI GÁBOR

Az ő szemével látni, és az ő szívével szeretni – csendes napok a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben

2022. február 11–12-én megrendezték a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben a csendes napokat. Egy év kimaradás után mindenki izgalommal várta a második félévet megnyitó rendezvényt. A vizsgaidőszak szorgos munkával eltöltött napjai után igazán jóleső érzés volt megpihenni, főleg úgy, hogy közben fejlődhattunk is.

A csendes napok a második félévet elindító programsorozat, amelyet elsőéves teológiai hallgatóként rendkívül hasznosnak és érdekesnek találtam. Ezen alkalommal Balázs Sándor és Szén Sándor nyugalmazott unitárius lelkészek előadásain és bibliamagyarázatain vehettünk részt.

Február 11-én, pénteken délután Balázs Sándor áhítata és bibliamagyarázata nyitotta meg a rendezvényt. A bibliamagyarázat textusa Jn 20,19–22 volt, amelyből fontos mondanivalókra világított rá a nyugalmazott lelkész. Arról beszélt, hogy ahogyan a tanítványok is mélypontra kerültek számtalanszor, úgy a teológiai hallgató és a gyülekezeti lelkészek életében is bekövetkezhetnek olyan események, amelyek által azt érezhetjük, hogy padlóra kerültünk. Ennek ellenére azonban azt is elmondta, ha törhetetlen hitünk és akaratum van, akkor fel tudunk állni, és el tudjuk érni kitűzött céljainkat.

Ezt követte Szén Sándor nyugalmazott lelkész *Vallok az életutamról* című előadása, amelyben nemcsak lelkési pályafutásáról, hanem teljes életútjáról is mesélt számunkra. A humorban gazdag előadásmódja, őszinte öniróniája többször is megnevettette a hallgatókat. Vallomását a lelkési hivatás kérdésének tárgyalásával kezdte, majd ehhez kapcsolódva arról mesélt, hogy milyen volt a datki gyermekkor és a brasói diákévei. Ezután a teológiai hallgató-éveiről mesélt, majd az azt követő kolozsvári segédlelkészségről. A Kolozsváron töltött két év után Jobbágyfalvára került, ahol kilenc évig végezte lelkési szolgálatát. Innen Siménfalvára ment, és onnan vonult nyugdíjba.

Az est a főtisztelendő püspök úr jóvoltából közös vacsorával zárult a patinás Vallásszabadság Házában, ahol a tanáraink mellett meghívott előadóinkkal és egyházi előljáróinkkal jó hangulatú, de ugyanakkor mély beszélgetéseken vehettünk részt.

Február 12-én Szén Sándor bibliamagyarázatával kezdtük a napot. A lelkész úr az Ézs 6,8 alapján az elhívás sokszínűségéről beszélt, valamint azt is elmondta, hogy szerinte a hivatás vállalása alól nincs kiút.

Ezt folytatta Balázs Sándor *Egyház és közszolgálat papi hivatásomban* című előadása, amelyben lelkési

pályafutását mutatta be. Az élménydús évekből egy töretlen népszolgálat rajzolódott ki a hallgatóság számára. A marosvásárhelyi segédlelkészsége után 13 évig a székelykáli egyházközség lelkésze volt, majd átkerült a nyáradmenti Szentgericére, ahol 19 évet töltött el. Ezután Magyarországra lelkésze lett egészen nyugdíjba vonulásáig. Székelykáli lelkészként megszervezte a maroszentgyörgyi unitárius gyülekezetet, ahol 16 hónap alatt építették fel jelenlegi templomukat. Életet és lendületet sikerült varázsolnia gyülekezeteibe, a közös kirándulásokkal és a kalákák megszervezésével pedig önbizalmat keltett a gyülekezet tagjaiban.

Ezután a csendes napok közös (vagyis más felekezeti hallgatótársainkkal közös) eseményén vettünk részt, ahol Makkai Péter református lelkész, államtitkár *Intézményes diakónia és egyház – korlátok és lehetőségek* címmel tartott előadást. Általa betekintést nyerhettünk a diakóniai tevékenységekbe, és tudatosulhatott bennünk a szociális tevékenységek fontossága is.

A csendes napok közös istentisztelettel zárult, amelyen Boldizsár Beáta evangélikus-lutheránus püspöki titkár végezte a szolgálatot. Beszéde rávilágított arra, hogy bár sokszor nehéz fiatal teológiai hallgatóként, célunk, amely Isten dicsőségének szolgálata, nem engedhet elcsüggedni bennünket. Üzenete kitartásra buzdított, és felhívta figyelmünket arra, hogy fontos megtanulni „az ő szemével látni, és az ő szívével szeretni”.

A tartalmas rendezvényt szeretetvendégség zárta, amely alkalmat nyújtott számunkra az elmúlt két nap benyomásainak megbeszélésére, értelmezésére. A csendes napok programjai ráébresztettek arra, hogy sohasem szabad feladnunk céljainkat, és ha igazán el akarjuk érni őket, akkor megingathatatlanul hinnünk kell bennük. Elődeink munkássága követendő példa számunkra, amelyhez méltóak csak úgy lehetünk, ha továbbfejlesztjük a ránk hagyott egyházközségeket.

SZÉLL RÓBERT PÁL

Unitárius teológiai hallgatók a Dávid Ferenc díszteremben

TUDDAD-E?

Adalékok a „mészköi” éneklőszék történetéhez

KOVÁCS SÁNDOR

• A 2018. jubileumi év egyik nagy eredménye, hogy a Magyar Unitárius Egyház és az Exit Kiadó megjelentette Balassa M. Iván *Festett famennyezetek és berendezések az unitárius templomokban* című monográfiáját. A közel kétszáz oldalas gyönyörű kiállítású könyvre méltán lehet büszke mind a szerző, mind pedig a kiadó. Balassa M. Iván kutatási eredményei meghatározóak a következő évtizedekben mindazoknak, akik az unitárius (és nem csak!) templomokban fellelhető asztalosmunkák iránt érdeklődnek. A festett kazeták, mellvédek, szószékkoronák és a sok-sok úrasztala szakszerű bemutatása mellett a templomainkból réggen száműzött éneklőszékeket is példás szorgalommal gyűjtötte össze. Az éneklőszékek kutatása az utolsó két évtizedben került a figyelem középpontjába, Balassa M. Ivánnak köszönhetően legalább a kötet lapjain szembesülünk azzal, milyen gazdagok voltak egykor templomaink festett asztalos munkáiban.

Az éneklőszék vagy pulpitus eredetileg a templom piacán vagy az énekes karban állt, erre tették az ún. graduált (énekeskönyvet), és a kántor innen vezette az éneket az istentisztelet alatt. Jobb helyeken vezénylőpálcája is volt, és nem is akármilyen anyagból! Tordán például ezüstműből és csontból készült, az egykori (1788) jegyzőkönyv szerint van: „egy ezüst virga, azaz pulpitushoz, vagyis éneklőszékhez, kántor kezibe való az a vessző, mellyenek nagyobbik fele fa, és a vékonyabb halcsont; a nagyobbik, vagyis fogó fele ezüstös gombos egy tenyérnyi helyen, a közepe tovább is, és a kisebb vége is ezüstös gombos. Ezt Bányai Nagy Jánosné Szaniszló Susanna Asszony készítette.” A torockószentgyörgyi eklézsiának is hasonló vezénylőpálcája volt: „Van egy hal csontból készült ezüstös virga, melynek maroklattja ezüstös, négy gombbal, az harmadik gombjái ezüsttel abrantsos, és ilyen írás rajta: In honorem et gloriam Unius veri Dei Patris, et Filii ejus J. Christi et Deus Ecclesiae Unitariae T. Sz. Györgjensis. 1715.”

Unitárius templomainkban az orgonák a 19. században kezdtek elterjedni, és az éneklőszékek ekkoriban fokozatosan elvesztették korábbi funkciójukat, kiszorultak a templomból, jobbik esetben számtartóként újrashasznosították őket. A fából készült éneklőszékeket rendszerint díszes takaróval, terítővel borították, ezek leírását is gondosan megőrizték a püspöki vizitációk. Ifj. Gyallay Pap Domokos 1939. május 29-

én az Unitárius Irodalmi Társaságban egy érdekfeszítő előadást tartott arról, hogy miként használták fel pörös bizonyítékként a tarcsafalvi unitárius templom éneklőszékére készült varrottast. A pör az 1770-es években a tarcsafalvi Atzél Boldizsár örökösei és a szentléleki Geréb és Sebestyén családok között folyt annak megállapítására, hogy kik az Atzél család jogos örökösei. A döntő bizonyítékot a templomi éneklőszékre készített terítő szolgáltatta, a tanúk egybehangzóan vallották, hogy a terítő készítője Atzél Borbála volt. A helybéli pap vallomását érdemes idézni, hiszen művészettörténeti vonatkozásai is vannak. „Confiteálok [vallomást teszek] arról, hogy Atzél Borbára volt a világon, mert ha nem lett volna, a tarcsafalvi szent Unitaria Ecclesia számára kendőt nem conferált [adományozott] volna, de volt Atzél Borbára s ezért conferált. Amely kendő állott a mostan fungens atyánkifa Simó János uram éneklő pulpitusán, amely kendő sing lengeték vászonkendő volt, megvarrva, egyik végén ilyen írás volt. »A templom számára«, a másik végén pedig: »Atzél Borbára adta«, amely írást gyakran olvastam, és a kendő kezében is forgott.” (Ifj. Gyallay Pap Domokos: A székelly varrottas mint pörös bizonyíték. *Keleti Újság*, 1940. augusztus 23.) A tarcsafalvi terítőnek és éneklőszéknek ma már nyoma sincs, habár 1876-ban még ott volt a kelet felőli karban, s rajta ez volt olvasható: „Pálfi Ferenczné, Marothi Anna Anno 1763; XXVI Zsolt. Tisztán tégedet dicsérlek, áldozván felségednek, oltárod körül fogolódván”. Atzél Borbára terítője tehát ezt az éneklőszéket díszítette. A Gyallay előadásában éppen csak megemlített másik, azaz mészköi éneklőszék igen tisztességes helyre, a Vallásszabadság Házában létrehozott múzeumba került. Ez az ún. „mészköi pulpitus”. Balassa M. Iván szerint „az 1930-as évekbeli átépítéskor kerülhetett Mészköről a pulpitus Kolozsvárra”. Gyallay 1939-ben tartott előadásában mintegy mellékesen megjegyezte, hogy: „A kolozsvári unitárius kollégiumban is őriznek egy Mészköről bekerült feliratos éneklőszéket.” Az unitárius színhagyomány útján magam is úgy tudtam, hogy a püspökségen őrzött éneklőszék Mészköről került Kolozsvárra, de így tudta azt Péterffy Gyula is, aki az unitárius éneklésről írott és halála után a *Keresztény Magvető*-ben közölt tanulmányában mészköi pulpitusként hivatkozott rá. Mihály Ferenc fa- és bútorestaurátor, az

Szentcs Zágón felvételei

erdélyi templomok fából készült berendezéseinek kiváló ismerője az éneklőszékekről írott tanulmányában valamivel óvatosabban fogalmaz, és az említett éneklőszékekről nagyon helyesen azt írja: „Ismeretlen helyről származó éneklőszék a Kolozsvári Unitárius Püspökségen”. (Mihály Ferenc restaurálta a városfalvi éneklőszék felső részét is és azon feltételezése, hogy a két éneklőszéket valószínűleg egy kéz festette, helytálló. A jánosfalvi és városfalvi éneklőszékek ismeretlen festője bizonyára ezen a vidéken több munkát hagyhatott hátra. A Vallásszabadság Házában a fent leírtak alapján az ún. „mészköi” éneklőszéket a városfalvi éneklőszék felső részével egészítették ki.)

Kutatásaim során szinte véletlenül bukkantam rá a szóban forgó éneklőszék provenienciájára – annyiban azért nem véletlen, hogy az unitáriusok zene- és énekkultúráját kutattam –, amikor az 1909. évi kollégiumi *Értesítő*ben a következő tudósításra leltem: „Intézetünk egy érdekes egyházi emlékekkel gazdagodott. A dékán [Boros György] fölhívására Pál Ferenc lelkész, udvarhelyköri jegyző aa. [atyánkfia] szíves volt megtenni a lépéseket, hogy valamelyik egyházközségünk ideajándékozza »éneklő állványát«. Péter Sándor városfalvi lelkész aa., mint jánosfalvi beszoigáló lelkész itt talált egyet s azt az egyházközség felajánlotta és új lelkésze Péter Ödön aa. elküldötte. Mindnyájuknak köszönettel és hálával tartozunk. Az énekvezérállványt akkor használták, amikor orgona még nem volt a templomainkban. Fából készült, 40-45 cm átmérőjű, 85-90 cm magas, négyszögletű szekrény, melynek tetején forgatható könyvtartó állott. A szekrényt ékesen kifestették magyar ízléssel. A jánosfalvi állvány felírása:

sa: »Csoma Gergely maga költségével csináltatta. 1776.« Sajnos, hogy az énekkönyvtartója hiányzik.”

Nagy volt az örömöm, hogy Balassa M. Iván kutatásait kiegészíthetem, hiszen a jánosfalvi pulpitus leírása kapcsán jól ráéreztem arra, hogy az 1789-es vizitáció által leírt éneklőszék nem lehet azonos a jelenleg ismerttel. Az 1802-ben történt templomfelújítást követően – miként ezt Balassa M. Iván is hangsúlyozta – készülhetett az új éneklőpulpitus. A régit szerencsére nem dobták a tűzre, hanem Boros György dékán felhívására Kolozsvárra küldték. A jánosfalvi első ismert éneklőpulpitus készíttetője Csoma Gergely volt. Talán nem mellékes adat, hogy 1746-tól 1759-ig Jánosfalván a kántori szolgálatot Csoma Zsigmond végezte, s a Csomák unitárius jegyzőkönyveinkben rendszerint a jánosfalvi előnévvel szerepelnek. Talán nem kizárt, hogy a Csoma család az éneklőszék elkészíttetésével állított emléket valamelyik felmenőjének. Az unitárius vallási szokások és szertartások iránt érdeklődő Boros György érdeme, hogy az éneklőszék megmenekült az enyészettől. Hogy miként ragadt rá a „mészköi” jelző, annak egyelőre nem akadtam nyomára, csak gyanítom, hogy Gyallay fentebb idézet előadása vezethette félre a kutatókat. A jánosfalvi lelkésznek, Szabó Zsoltnak tartozom köszönettel, hogy az 1909 novemberében tartott keblitanácsi jegyzőkönyv határozatát elküldte, ebből ugyanis kiderül, hogy a szóban forgó éneklőszék az eklézsia tulajdonában volt. Boros György a teológiai intézetben múzeumot akart létrehozni, és valószínűleg körlevélben felkérte az egyházközségeket: „hogya volna valami értékes régiség amire nincsen szük-

ség azt az egyházközség engedje át a teológiai ügynevezett múzeum részére, ahol állandóan jó gondviselés alatt lesz.” (*Keblitanácsi és egyházközségi közgyűlési jegyzőkönyv. Kezdve 1908. január 1. – kézirat, Jánosfalva*). A jánosfalvi keblitanács „tudván azt, hogy van egy ún. régi éneklő pulpitus és ezt szívesen átendegi s ennek bejelentésére felkéri a beszolgáló lelkészt”. Így került tehát az éneklőszék 1909 végén, 1910 legelején Kolozsvárra. Péter Ödön lelkész jánosfalvi szolgálatát 1910 januárjában kezdte, ugyanebben az évben szentelték fel. Talán nem tévedek nagyot, ha azt feltételezem, hogy Boros György a Dávid Ferenc születése 400. évfordulóját kapcsolta össze az egyházközségek kallódó tárgyi értékeit megmentő akciójával. Talán érdemes lenne alaposabban utánajárni ennek a kérdésnek (is).

Végül, de nem utolsósorban idézem immár a jánosfalvi éneklőszék szakszerű leírását Balassa M. Iván tollából: „Csak az alsó, szokásosan álló, hasáb alakú része maradt fenn, teteje másodlagos. Mind-

egyik oldalán profilozott keretezésű mező van, első oldalán felül egyetlen íves, alul lekerekített sarkú nyílás található. E körül van az évszám, díszített, kalligrafikus számokkal – 1776. A barna alapon fekete festés a nyílás keretezésének díszítésén is visszatér, mint ahogyan az oldalán is, ahol az olvasható, hogy „TSOMA GERGELY / maga kö/tségével ts/ináltatta”. A felirattal átellenes oldalon korszából kiemelkedő csokor látható, kanyarodó indákkal, piros csészelevelekből kinövő tulipánokkal, piros bimbókkal. Alsó részének minden oldalán ékben kicsúcsosodó, feketével keretezett mező van, melyre a máshol is emlegetett diófestékekkel, vagyis diópáccal lendületes, csavarodó indadíszítést készítettek. A hiányzó felső rész ellenére meghatározó jelentőségű darab, segítségével el lehet képzelni a többi éneklőszék eredeti állapotát.”

A tárgyi és szellemi értékeink megbecsülését szorgalmazó 2022. esztendőben nem ártana fokozottabb figyelmet fordítani még meglévő, ám állandó veszélynek kitett értékeinkre.

Tegyünk együtt a Földért! – Okocivilizációs Vándorkiállítás

A tordai Jósika Miklós Elméleti Líceum diákjai a 2021–2022-es tanévben is beneveztek az Európai Magyar Fiatalokért Alapítvány által meghirdetett Székelykapuk – ZöldKapuk Nemzetközi Okocivilizációs Játékok pályázati program vetélkedőjébe. A program célja a keresztény és a népművészeti hagyományok, a közösségi kultúra, valamint a humanitárius tevékenységek támogatása.

A pályázati programnak két szakasza van: az első fordulón a hagyományörzés, ezen belül a betlemezés kerül a figyelem középpontjába, a második szakasz pedig egy vándorkiállítás formájában a környezetvédelmi akciók fontosságát hangsúlyozza.

Az első fordulón iskolánkat a Gyermekszívek csapata képviselte sikeresen, hiszen tevékenységük jutalmául elnyerték az Aranycsapat díjat, a második fordulóra pedig a Bijósikások ökológiai csoporttal jelentkezünk be, és gyermeki lelkesedéssel próbálunk eleget tenni a március 5-ei határidőig a követelményeknek.

A felkínált témák közül ez alkalommal az életfát választottuk. Hosszú megbeszélés, alapos tanulmányozás után rendre születtek meg az aprólékos, kifinomult munkával elkészített tematikus tablók: A fa és a légkör minőségének kölcsönhatása; A fa és a globális felmelegedés kölcsönhatása; A fa és a talajvíz kölcsönhatása; A fa és a biológiai sokszínűség; A fa

ajándékai az ember számára és Ültessünk sok fát, ligetet és erdőt!

Úgy gondoljuk, hogy talán még sohasem volt ennyire fontos a természetvédelem, mint napjainkban. Ezért célunk minél több valós és virtuális helyszínre eljutni és népszerűsíteni a környezettudatos életmódot, illetve a környezetvédelmi akciók támogatására ösztönözni minél több embert. A nagy körültekintéssel megszervezett ökológiai vándorkiállításunkat különböző intézményekben, szociális és kulturális központokban, kereskedelmi és egyéb szolgáltatóhelyeken is bemutatjuk, hogy diákjaink figyelemfelkeltő, elgondolkodtató üzenete minél tágabb körben ismertté váljon. A bemutató mottója – Tegyük együtt a Földért! – mindannyiunkhoz szól.

MÁTÉ HAJNALKA

Kézilabdacsapatban

ANDRÁSI GYÖRGY

• Elsőéves hallgatóként, az 1955–56-os tanévben kezdtem meg teológiai tanulmányaimat. Az új közösségbe való beilleszkedés viszonylag hamar ment, mivel marosvásárhelyi középiskolai éveim alatt is, nagy általánosságban, hasonló tanulási és bentlakási körülmények voltak.

Az a családias hangulat, amely a teológián a diákok körében érezhetően jelen volt, nagyon jó hatással volt a közösségi szellem, a barátságok, a tanárok és diákok közötti kapcsolat és az egymás iránti tisztelet kialakulására.

Megismertük és értékeltük is egyházunk előjáróinak és teológiai tanárainknak erőfeszítéseit, amelyeket a II. világháború után, a megváltozott társadalmi és gazdasági helyzet kikövetelt, hiszen csaknem a semmiből kellett újjászervezni egyházunk és teológiai intézetünk működését. A lelkeszutanópótlást szolgáló teológiánk már az egyesített Protestáns Teológiai Intézet Unitárius Karaként, az Unitárius Kollégium második emeleti részében, a csaknem „talpalatnyi”, szegényes és szűkös tanulási és bentlakási körülmények között rendezkedett be. Mi, hallgatók, magunk is igyekeztünk alkalmazkodni az adott helyzethez. Ami azonban nagyon hiányzott, az a rendszeres fizikai mozgás volt. Fiatalok lévén, tele voltunk energiával, amelyet le kellett vezetni. Igaz, hogy volt az épületben egy nagyszerű tornaterem és egy körülzárt udvar is, de mindkettőt az államosított középiskola tanulói használták, délelőtt a nappali, délután pedig az esti tagozat diákjai. Ilyen helyzetben a mozgás érezhető hiányát a vacsora utáni esti, kisebb vagy nagyobb sétával pótoltuk. Néhányan a délutáni szabadidőben, ha a zsebünk is megengedte, a sétatéri tó kínálta csónakázást választottuk. Kitartó, folyamatos, kar- és hasizmainkat mozgató és fejlesztő evezéssel töltöttük ki a fél órára kiváltott csónakázási lehetőséget.

Az a történet, amit megörökítésre szántam, már évekkel ezelőtt felbukkant emlékeim közül. Mivel azonban néhány elhalványodott részt nem tudtam pontosan visszaidézni, ezért halogattam az írást. Az is gondot okozott, hogy történetem szereplőit sem kérdezhettem meg, mert már örökre kiléptek földi létünkől. Telefonon felkerestem a még élő kortársaimat, akik egykor tanúi voltak az eseménynek, de nem jártam sikerrel. Végül az elmúlt év (2021) decemberében felvillant bennem a gondolat, hogy az Unitárius Kar tanári testületének jegyzőkönyvében, ha azok még léteznek és fellelhetőek egyházi levéltárunkban, megtalálhatnám a keresett részleteket. Dr. Molnár Lehel levéltárosunk segítségét kértem. Elmondtam neki, hogy milyen téma foglalkoztat, és a hitelesség

bizonyítására mely részletekre lenne szükségem. Molnár Lehel, mint minden eddigi alkalommal, ezúttal is szívesen állt rendelkezésemre levéltári problémáim megoldásában (köszönet érte). Nem telt el egy nap sem, és telefonon jelezte, hogy sikeres volt a kutatásban. Előkerült a keresett jegyzőkönyv. E-mailben elküldte az általam keresett oldalakat. Ebből világossá váltak az addig homályban maradt apró részletek is.

Történetem 1956. május első hetében kezdődött, amikor egy bizonyos tornatanár (B.) felkereste hallgatóinkat. Elmondta, hogy a kolozsvári Dinamo sportklub újjászervezi kézilabdacsapatát, és ehhez játékosokat toboroz. Szüksége lenne minél több jelentkezőre. Beszéljük meg egymás között, és írjuk össze az önkéntes vállalkozókat. A negyedévesek meg is kezdték a toborozást. Azt, hogy a tanár úrnak miként esett választása a teológiai hallgatókra, számomra megfejtethetlen rejtély volt és maradt mind a mai napig, de nem is firtattam, sem akkor, sem később.

Néhány nap elteltével a tanár úr újra jelentkezett, tudomásunkra hozta, hogy sikerült a csapatlétszámhoz szükséges játékosokat összeszednie. Azt is elmondta, hogy megkezdődött a tavaszi sportszezon, s a Dinamo csapatát bejegyezték a rajoni bajnokságra, ahol csapatunknak hamarosan az aranyosgyéresi kézilabdázókkal kell megküzdenie. Május második vasárnapjára volt kitűzve első mérkőzésünk. A teológiai hallgatók körében végzett toborzás és a jelentkezések eredményeként a következő öt hallgató kapott helyet a csapatban: Fodor Dénes és Nagy József IV. éves, Szabó Árpád III. éves, valamint Késmárki Csaba és jómagam az I. éves hallgatók közül.

Még egy idetartozó rövid magyarázatot szeretnék beiktatni. Ma már kevesen emlékezhetnek arra, hogy a múlt század ötvenes éveiben a kézilabda mint elismert és versenyszerűen űzött labdajáték még nagypályás sportesemény volt, akárcsak a futball. Mindkettő esetében a pálya és a kapu mérete azonos nagyságú volt éppúgy, mint a csapatok játékosainak száma is. Azonban a kispályás kézilabda a 6+1-es játékoskerettel egyre nagyobb népszerűséget nyert. A szabadtéri pályákról előbb a nagyobb tornatermekben, később pedig a sportcsarnokokban kapott helyet és egyre növekvő nézettséget. Nem sok idő elteltével, úgy a hatvanas évek végéig a nagypályás kézilabdát teljesen kiszorította, megszüntette, majd átvette helyét a sportszámok közül olyannyira, hogy bekerült a városi, országos és a nemzetközi szinten megrendezett bajnokságok, versenyek, olimpiák és világtjátékok közé.

(Folytatás következő számunkban.)

Aki szerette a kelet-európaiakat is

SZÉKELY KINGA RÉKA

• Napjainkban az erdélyi unitárius egyházközségeknek csak elenyésző része ápol külföldi hittestvéri kapcsolatot. Az 1989-es forradalom és az azt követő euforikus időszak mágnesként vonzotta hozzánk a külföldieket. Sokan akartak segíteni rajtunk. Sokan fejezték ki együttérzésüket. Sokan megpróbálták gyógyítani sebeinket. Mindenekelőtt az IARF (International Association for Religious Freedom – Nemzetközi Szervezet a Vallásszabadságért) mint nemzetközi szervezet hajlott közel hozzánk. Nagy empátiával hallgatta egyéni és közösségi tragédiánk történeteit, és kiemelten támogattott abban, hogy hangunkat meghallják a világ mind a négy sarkában. Ennek a szervezetnek az 1997-es konferenciáján ismerkedtünk meg azokkal a holland testvéreinkkel, akik a Holland Protestáns Szövetség egyik szabadon gondolkodó vallásos közösségéhez tartoztak, a bilthoveni De Woudkapelhez.

A megismerkedés folyamatában többször tettük fel nekik a kérdést:

– Unitáriusok vagytok? Hisz nagyon hasonlóan gondolkodtok, hisztek.

– Nem. Nem is tudjuk mi az, hogy unitárius.

– Kereszténynek nevezitek magatokat? – kérdeztük tovább.

– Nagyjából. De nem zárkozunk el más világvallások tanításától sem.

Huszonöt év távlatából fájó szívvel gondolok a bilthoveni szabadon gondolkodó vallásos gyülekezetre, mert lassan el kell engedjünk egy egész generációt. El kell búcsúzzunk tőlük, akik annakidején eljöttek hozzánk, megismertek és megszerettek minket, és ki is tartottak mellettünk negyed évszázadig.

2021. december 30-án, életének 78. évében visszaadta lelkét Teremtőjének Annelies A. Trenning is. Öntudatos, együttérző és mindig reményteljes jelenség volt Annelies, a holland tanár néni. Olyan nyugati volt ő, aki nem felejtette el gyermekkorának szegénységét, és aki úgy tudta értékelni a nyugati jólétet, hogy közben ki tudta nyújtani kezét azok felé is, akiket a történelem szeszélye a vesztesek oldalára tolt.

2006–2016 között az IARF elnökségi tagja, s ezzel párhuzamosan, 2010–2014 között, az IARF holland tagozatának is elnökségi tagja volt.

Az évtizedek során Anneliesnek egyetlen kelet-európai sem kellett kényelmetlen magyarázkodásokba bonyolódjon arra vonatkozóan, hogy egy kelet-európai egyszerű ember megengedheti-e magának vagy sem a külföldi gyűléseken való részvételt. Utánanézett a dolgoknak, pontos információkat szerzett a valóságról, és tárgyilagosan, de nagy lélekkel hívott a közös szolgálatra.

Annelies megértette, hogy mit jelent erdélyi magyarként, székelyként élni, és tiszteletben tartotta hagyományainkat. Annelies megértette, hogy Erdélyben együtt élnek a különböző anyanyelvű, különböző vallású emberek, s a maguk módján igyekeznek egymás

iránt toleranciát mutatni. Annelies értette, hogy a közösségnek csak akkor van jövője, ha van óvodája, iskolája, ha fontos a közösségben élő családoknak a gyermek. Annelies értette, hogy a generációk küzdenek egymással, a fiatalabbak mindig rátermettebbnek érzik magukat az időseknél, az idősek pedig folyton azt gondolják, hogy a tapasztalat őket minden ítéletre felhatalmazza. Annelies tudta, hogy utánunk is mások jönnek, de azt is tudta, hogy nem mindegy, mit hagyunk hátra.

Ő a világban, bárhol járt, a nyitottságot és a más kultúrák iránti tiszteletet élte meg. A lelki közösséget nem szépen hangzó frázisként emlegette, hanem megvalósította a mindennapokban. Otthonának ajtaját megnyitotta, a lelki testvért befogadta, és együtt sírt a sírókkal, és együtt örvendett az örvendőkkel.

Mindenben a szépet kereste, és meg is találta. Felelősséget érzett mindenki iránt, akit a jó Isten az útjába adott, lelkesedett az indiai nők egyenjogúsági küzdelmeiért, a tibeti gyermekek identitásmegőrző harcáért, az afrikai éhezők etetéséért, de különleges lelki felelősséget érzett a kelet-európai emberekért. Mint ha azért az átkos negyven évért, amíg a kommunizmus rémei uralkodtak a világnak ezen a táján, ő is felelős lett volna. Annelies Trenning halálával nem csak az IARF, de a Magyar Unitárius Egyház is szegényebb lett. Egyik leghűségesebb és legkitartóbb támogatónkat veszítettük el. Csendes nyugodalmat neki. Nekünk áldott emlékezőst.

NŐK VILÁGA

Kiss Tündére emlékezve

NAGY GIZELLA

• Február 4-én Érdligeten elhunyt Kiss Tünde, nőszövétségi mozgalmunk oszlopos tagja, a 2019-ben elhunyt Kiss Mihály lelkész özvegye. Kiss Tünde 1958. június 30-án született Sepsiszentgyörgyön, Göncz Mihály unitárius lelkész és Kinde Mária Magdolna harmadik gyermekeként. Testvére Göncz Zsolt, iker-testvére Szabó Ildikó. 1979-ben kötött házasságot Kövenden, három fiúgyermek édesanyja lett: Ákos, Tamás és Bálint. Unokái: Alma, Benő és Dávid.

Már kora gyermekkorában megtapasztalta, hogy a lelkészi szolgálat költözéssel, helyváltoztatással jár. Alig két éves volt, amikor Sepsiszentkirályról Nyárádgálfalvára költöztek. Ez is egy rövid átlomás volt a család életében, ugyanis 1962-ben Alsófelső-szentmihályra költöztek. Itt ismerkedett meg férjével, Kiss Mihály unitárius lelkésszel, akit, miután 1979-ben házasságot kötöttek, hűséges társaként követett Csókfalvára. „Mert ahová te mégy, oda megyek, ahol te megszálpsz, ott szállok meg. Néped az én népem, és Istened az én Istenem.” (Ruth 1,16.)

Életükben nagy változás következett, amikor 1986-ban férjét meghívták Hódmezővásárhelyre lelkésznek. Nem volt könnyű három gyermekkel egy egészen más mentalitású, szétszórta élő kicsi közösséget összefogni. Számunkra itt hon, Erdélyben természetes volt, hogy a szocializmus ellenére is a lelkész személye falun is, városban is egyaránt köztiszteltnek örvendett, és bár szűkösen, de a papi fizetésből meg lehetett élni. Nem így Magyarországon. A lelkésznek munkát kellett vállalni a papi hivatás mellett. Mindezek ellenére templomot javítottak, közösséget építettek, mindketten alázattal és embert tisztelve, szeretettel szolgáltak. 2012 után nagyon aktívan részt vett a nőszövétségek szervezésében. Igyekezett jelen lenni minden nőszövétségi találkozón mind Magyarországon, mind Erdélyben. Az UNOSZ és IWC által szervezett képzéseknek állandó résztvevője volt. Amit tanult, átadta másoknak, és gyümölcsöztette a közösségekben, ahová a szolgálat állította.

2018 nyarán Érdligetre költözött az akkor már nyugdíjas férjével, hogy közelebb legyenek Budapes-

ten élő gyerekeikhez, unokáikhoz. A szépre álmódott nyugdíjas idő igazságtalanul rövidre szabott volt ketjük életében. Bár családja, gyermekei és unokái szeretete kimeríthetetlen erőforrást jelentett, férje elvesztését nem tudta feldolgozni. Betegsége legyőzte a veszteség fájdalmától meggyengült szervezetét. 2022. február 4-én követte férjét az általunk ismeretlennek vélt örökkévalóságba.

Tündével még Csókfalváról ismertük egymást. Nagytatám testvére, Elekes Lajos a hódmezővásárhelyi unitárius egyházközség gondnoka volt, így sokszor

sok szépet hallottam róluk. Unokabátyám is jó barátságban volt a lelkészi családdal. Közelebbi kapcsolatba 2012-től, az unitárius, unitárius univerzalista és más felekezeti nők második világtalálkozója után kerültek.

Aki egyszer találkozott Tündével, az a szívébe zárta. Aztán 2013-tól rendszeresen részt vett a leadership képzéseinken. Mindig nagyon vártuk, hogy megérkezzen. A sokórás autózás után mindig ragyogást hozott magával.

Soha nem az volt az első szava, hogy „na végre, megérkeztünk”, hanem hogy „el sem tudom mondani, mennyire örülök, hogy újra találkozunk”. A két utolsó képzésünkön nagyon éreztük a hiányát. Ő volt mindig, aki elsőnek jelentkezett, ha segíteni kellett. Nem félt kipróbálni az új helyzeteket. Tanulni vágyott. Nyitott, érdeklődő természete tele volt megértéssel, szeretettel és segíteni akarással. Lelkészeleséggént a gyülekezeteiknek élt. Papi családban nőtt fel. Lelkéből fakadt az ember szolgálata, miközben nagyon szerette családját. Mindig készített valakinek valami meglepetést. A szép meglátásának a képessége, az alkotás része volt életének.

Tudom, hogy sok álom volt még, amit szeretett volna valósággá varázsolni, de „Nagy a halál. / Rajtunk a bélyeg, / bár nevet a száj. / Míg azt hisszük: / körülvesz az élet, – / bensőnkben éled / sírása már.” (Rilke: *Záró darab*. Lator László fordítása). Bár mindannyian tudtuk, hogy nagy a baj, mégis elhittem magammal, hogy még vannak évek, és fogunk még találkozni, mert úgy szerette Magyarországot, hogy nem fe-

ledhette Erdélyt. Vágyott otthonról haza, az ő gyökér-otthonához. Tiszteltem benne a nőt, az édesanyát, a lelkészfeleséget, a papné- és asszonytársat, aki a legkilátástalanabb helyzetekben is megtalálta a módját, hogy szeretteit, egyházközségük tagjait bátorítsa és reménységgel töltsse el. Nagy lelkesedéssel mesélt új otthonokról. Gyönyörű elképzelései voltak a szép öregedésről, élete párjával, gyermekeik közelségében. Szép együtt öregedés! Sokszor beszélünk a lehetőségekről, és mindig az volt a végszó, hogy elsősorban tőlünk függ. Tévedtünk. Lelkünk mélyén mindketten tudtuk, hogy van egy sokkal erősebb, fölöttünk álló akarat, amit nincs hatalmunkban megváltoztatni, de

szerettük volna elhinni, hogy azért mégis lehet kicsit befolyásolni. Egyszer arról beszélgettünk, hogy vajon mi a legfontosabb, amit magunk után hagyhatunk. Az volt a konszenzus, hogy a legfontosabb talán az a képességünk, ahogy adni és kapni tudunk és ahogyan az életünket éljük.

Kedves Tünde, te úgy tudtál élni, hogy fényt vittél oda, ahol megjelentél, és szép emléket hagytál ott, ahonnan távoztál.

Köszönöm a sok szép emléket és köszönöm Istennek, hogy ismerhettelek titeket, és kérem, hogy a végtelen ismeretlent tegye számotokra az „örökre együtt” lélekköthetővé.

Támogassuk a lókodi öregotthont!

Az Unitárius Nők Országos Szövetsége adománygyűjtést szervez a Lókodi Kiss Rozália Ökumenikus Öregotthon támogatása céljából.

2019-ig a nőszövetségek havonta látogatást szerveztek, és adományokat adtak át az időotthon megsegítésére, alkalmanként kis műsorral, személyes ajándékkal is kedveskedve a lakóknak. Az utóbbi másfél évben, a Covid-19-járvány miatt, a nőszövetségi tevékenységek jelentős része elmaradt, akárcsak az UNOSZ 2020. és 2021. évi közgyűlése. Így az öregotthon évi szokásos látogatási programjának összeállítása sem valósulhatott meg. Nem tudhatjuk, hogy mikor áll helyre a rend, és mikor találkozhatunk újra a valós életben. Addig is szeretnénk a helyi nőszövetségeket, egyházközségeket és

a jóakarátú, adományozni óhajtó hittestvéreinket arra buzdítani, hogy támogassuk anyagilag az öregotthon működését, ezáltal is kifejezve együttérzésünket és segítve a bentlakó idősök ellátását. Jelen körülmények között ennek legbiztonságosabb módja a pénzbeli adományok banki átutalásával történhet meg, Zakariás Klára igazgatóval való előzetes egyeztetés után. Elérhetősége: 0744 695 154.

Az adományokat az öregotthont működtető Jakab Lajos Alapítvány bankszámlájára lehet utalni: Fundația „Jakab Lajos”

Cod fiscal: 7679260

CONT IBAN: RO56RNCB0156016543200001

BANCA COMERCIALĂ ROMÂNĂ Odorheiu Secuiesc

Támogatásukat előre is megköszönve, az UNOSZ választmányának nevében tisztelettel:

DIMÉNY CSILLA JÚLIA elnök

IFJÚSÁGI OLDAL

Hős nők a márciusi forradalomban

A forradalom és szabadságharc fogalmát és gondolatát illetően általában hős férfiak jutnak eszünkbe, akik bátran és félelmet nem ismerve védik a szabadságot, az eszmét. Márciusban nemcsak a szabadságharcra emlékezünk, hanem március 8-án a nők napját is ünnepeljük. Így ezt a két jelentős eseményt összekapcsolva a továbbiakban néhány érdekességet szeretnék bemutatni a „forradalmi” nőkről. Egyik legismertebb női alak, aki az 1848-as forradalomhoz köthető, Szendrey Júlia. Petőfi Sándor hitveseként kivette részét a forradalom megszervezésében. Bár nem harcolt, de az akkori női társadalmat 1849-ben egy politikai röpirattal szólította fel a következőre: „Rövid idő múlva vagy egy szabad haza boldog gyermekei, vagy egy meggyilkolt hon szerencsétlen árvái leszünk.” Ezzel az üzenettel próbálta buzdítani a nőket arra, hogy támogassák férjüket a szabadságharcban

való részvételre. Amikor ezt a röpiratot megfogalmazta, még nem tudhatta, hogy a szabadságharc miatt fog özvegyiségre jutni.

Kossuth Lajos hűgát, Kossuth Zsuzsannát 1849. április 16-tól az „összes tábori” kórházak főápolójává nevezték ki. A *Pesti Hírlap* hasábjain megjelent felhívásának köszönhetően Szendrey Júliával ellentétben nem a férfiakat, hanem a nőket szólította „harcba”. Felhívására tömegesen jelentkeztek a hölgyek ápolói szolgálatra. Ő maga bejárta az országot és 72 tábori kórházat állított fel. A „köszönet” a hatalom részéről ezért az áldozatokkal teli tevékenységért 1851-ben érte, amikor egy szál hálóingben hurcolták börtönbe Lujzával, Kossuth másik hűgával együtt. 1852-ben a Habsburg-hatalom kitoloncolta az országból, az Amerikai Egyesült Államokban hunyt el. Sirjára egy Vörösmarty-idézet van felröva: „Látogató, ha keres, mondjátok, nem vagyok itt benn: / Lelkem a kedves hon messzi határra szállt.”

A forradalomban aktívan részt vevő hölgyek közt az egyik legaktívabb szerepet vállaló hölgy Lebstück Mária volt. Ő volt a haza „honleánya”. Bécsben ékszereit eladva vásárolt magának egy férfikabátot és -nadrágot, majd beállt a bécsi egyetemi légióba, az év végén a magyarországi német légióba. 1849 januárjában már a feldunai hadtestben harcolt, Demski tábornok hadnaggyá léptette elő, miután a kápolnai csatában megsebesült. Jónák József honvéd őrnagy vette feleségül, közös gyermeküket azonban már Mária az aradi börtönbe szülte meg, ahol hat hónapot rabosko-

dott. Szabadulása után kiutasították őt is az országból, Horvátországba menekült. Alakját 1942-ben Huszka Jenő és Szilágyi László örökítették meg *Mária főhadnagy* című operettjükben. Jelen írás csupán néhány „szabadságharcos” hölgy életét mutatja be, röviden, azonban a márciusi hónap nem csak a hős férfiaké, hanem a hónap 8. napján ünnepeleendő hölgyeké is. Éppen ezért tartottam fontosnak ily módon is emlékezni rájuk, ilyen módon is erősíteni, bátorítani a jelen lányait, nőit, asszonyait.

SZAKÁCS GYÖRGY

Száztizenegy nap gyalog – azaz egy az Isten határon innen és túl

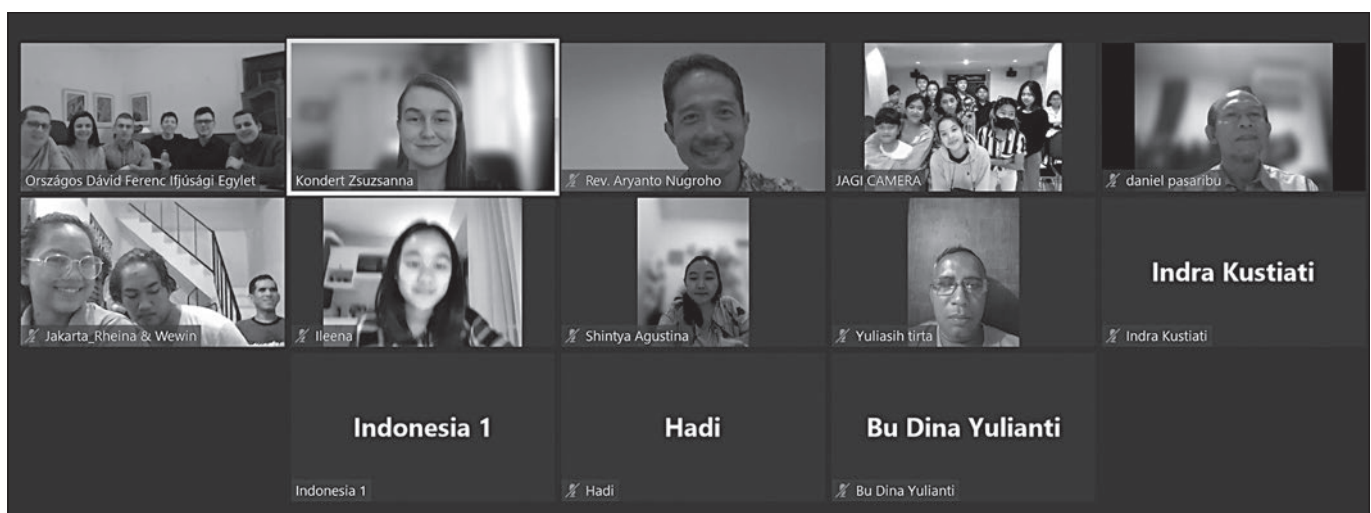
Az Országos Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet nagy álma valósult meg február 15-én, amikor is virtuális nemzetközi kapcsolatépítésre került sor. Első alkalommal szerveztük meg az Indonéziában élő unitárius fiatalok és az ODFIE tagjainak online találkozóját. A találkozó elsődleges célja a kapcsolatépítés, ismerkedés volt, egymás kultúrájának, mindennapjainak jobb megismerése. A közös ének és közös ima dallamai megerősítettek abban, hogy bár különböző pontjain élünk a világnak, összekötnék hitbeli meggyőződésünk, összekapcsolnak fiatalságunk kihívásai, egybetart és összefon a mindeneket egybetartó Isten.

Az első alkalommal az online térben megszervezett találkozón Indonézia különböző pontjain élő unitárius univerzalista fiatalok és vezetőik vettek részt, illetve az ODFIE központi csapatának hét tagja. Az indonéziai unitárius közösségnek közel ötven fiataljából harmincötven kapcsolódott be a találkozóra. A találkozó ötletgazdája Aryanto Nugroho, aki az egyik indonéziai gyülekezet lelkésze, ő vetette fel az ötletet, hogy hozzunk létre kapcsolatot a két közösség fiataljai között. Aryanto ugyanis jól ismeri az erdélyi unitárius közösséget, az ICUU révén több erdélyivel is kapcsolatot ápol.

Ez alkalommal a találkozót az ODFIE szervezte azaz a céllal, hogy bemutassuk az erdélyi unitárius fiatalok közösségét és tevékenységét. A találkozót tehát az erdélyi unitárius ifjúsági mozgalom történelmének és jelenének, azaz a 122 éves múltú szervezetünk történetének és tevékenységének bemutatása nyitotta meg. Ezt egy ismerkedős játék követte, a találkozó pedig egy rövid áhítat zárta.

Ha zarándokutat tennénk meg egymás meglátogatása céljából, 111 napot kellene gyalogoljunk a Google-térkép szerint, a Zoom képkockáin keresztül kapcsolódáshoz azonban csak néhány másodperc kellett, és így is felismertük, hogy a más-más nyelven elmondott „egy az Isten” mindannyiunk számára ugyanazt jelenti. A találkozó egy-egy kérdése, egy éppen ott és éppen rólunk szóló mondat megerősítette bennünk, hogy ilyen aprócska tények hozzák közelebb az embert az emberhez. Egy-egy kimondott vagy elsuttogott szó ismerteti fel, előítéleteink mögött ott lapul az a valami, ami összekapcsol. Különbözőségeink mögött összetartozunk. A határokon túl talál ember az emberre, ott, a Zoom képkockái mögött, az ismeretlenben látja meg az ismerőst, az embert. Töredettségeiben, a közömbös mindennapokat megtörő nevetéssel teli órában ismeri fel, hogy más-más pohárból isszuk ugyanazt a vizet.

MAGYARI ZITA EMESE

	Tiltó szó	Márvány mintázata	Piros	Becézett Olivér	Számára	Előre, olaszul	Kicsinyítő-képző	Régi tárgy	Német autójel	Halogén elem van benne	Kén vegyjele Mond valamit	↻	Némán
1													Á ↻
Első fogás lehet									O ₃ A hosszúság jele				
	Női név						Akit megáldanak Növényt nemesítő						
Kelmét készít Svéd autójel	2			Nem áll biztosan					Szabó eszköze Kés része				
↻					Átló közepe! Ablakra szerelik			Valamint Hálával emleget			Havi részlet! Szántó-eszköz része		
Alkohol Járunk rajta			Rostál Női név							Román focis volt Szégyenít			
Szén vegyjele	Apró Zalai sportklub					Kutyaház Gríz			Heveny Kert közepe!				
Nem tilos							Pihenő gulya Pénztár jelzője						
Keresztül-farol								Kerékpánt Nagy orosz tó					Liter ... Ferenc, balett-művész
Jelentése: földdel kapcsolatos				Hatalmában tart					Muzsika Rag, a-re párja				
230 éve született Székelyszentmihályon nagyernyei Kelemen Benő, az erdélyi modern mezőgazdaság úttörője, a Wesselényi-uradalom gazdatiszje.					Szándékozik Trójai csel					Cseh férfinév Magyar város			
1. Pecsétgyűrűjének jelmondata („Serere non dubites”) magyarul.						Statistikus anyaga Borít					A Don szélei! Ébred, népiesen		
2. Kolozs megyei település, itt volt birtoka, és itt van eltemetve.									Japán márkanév Űrmanó				
3. Itt volt a Wesselényi-uradalom és híres ménese.													Norvég autójel
4. Kelemen Benő felesége.					4 B								

UNITÁRIUS KÖZLÖNY

Kiadja a Magyar Unitárius Egyház, Kolozsvár
Alapítási év: 1888. Új sorozat (1990-től)

Megbízott szerkesztőbizottság: dr. Andorkó Júlia Eszter szerkesztő, Koppándi Júlia médiareferens, Rácz Norbert Zsolt főjegyző, felelős szerkesztő. **Munkatársak:** Asztalos Klára (Nők világa), Magyar Zita Emese (Ifjúsági oldal), Czire Alpár (fotó), Forrai Tibor (keresztrejtvény), Szombatfalvi Etelka (Gyermekoldal), Szabó László (Szeretetszolgálat).

Tördelés: Virág Péter. Olvasószerkesztő: Dénes Gabriella.

Nyomtatás: Idea Nyomda, Kolozsvár.

Postacím: 400105 Cluj, B-dul 21 Decembrie 1989 nr. 9.
tel./fax: (0)264 593 236/(0)264 595 927; kozlony@unitarius.org
A lapszám letölthető: kozlony.unitarius.org

Lapterjesztés és adminisztráció: **Gáspár Péter** és **Mezei Melinda**. A lapok kiszállításával kapcsolatos felvilágosítás: **Verbum Egyesület**, tel.: 0264 596 478.

A kéziratok szerkesztőségbe érkezésének határideje: a tárgyhoz előtti hónap **15-e**. Kéziratokat nem őrzünk meg, és nem küldünk vissza. Közlésre szánt fényképeket kérésre visszaküldünk. A lapban közölt írások nem tükrözik feltétlenül a szerkesztőség nézeteit.

ISSN 1220-8418

Támogatók: Romániai Magyar Demokrata Szövetség és Communitas Alapítvány; Bethlen Gábor Alap.

Barangoló Isten országában

Kedves Gyerekek!

Gondolom, már nagyon vártátok a tavaszt megannyi illatával, szépségével, frissességével, amellyel együtt a tavaszi vakáció is lassan, de eljön.

Szeretném felhívni a figyelmeteket arra, hogy alkossatok. Az unitariusgyermekoldal@gmail.com e-mail-címre szeretettel várom tavaszi, húsvéti verseiteket, a kisebbek rajzolhatnak is. A beküldött alkotások közül párat itt, a gyermekoldalon is láthattok majd. Örvendjete, és ne feledjete el hálát adni a melegebb napsugarakért, szereteteitekért és minden másért, amely örömmel tölt el! Szép tavaszt kívánok!

1. feladat. Elfelejtettél képeslapot készíteni egy számodra kedves nőnek? Semmi gond. Én szerkesztettem egy képeslapot, amelyet csupán ki kell vágnod innen, és egy kartonra ragasztanod, hogy nevedet és jó kívánságaidat ráírva mosolyt csalj egy kedves arcra.

2. feladat: kódok. A mai világban ez már annyira megszokott, hogy csak-csak. Összeállítottam egy feladatot, ahol minden számhoz tartozik egy betű, és nektek kell a hiányzó szavakat kikódolni, majd a színes karikákba beleírni. Sem a páros számokat, sem a dupla mássalhangzókat nem különítettem el, hogy picit többet kelljen gondolkozni. Sikeres munkát!

*Felhőből jön, földre ér,
onnan hamar visszatér. (Gsa)*

Unitárius induló

Letűnt az **14**, köszönt a **523**,
Miénk az élet, dalra hát!
Munkára hív, serkent a vágy,
Követni Jézusunk szavát.

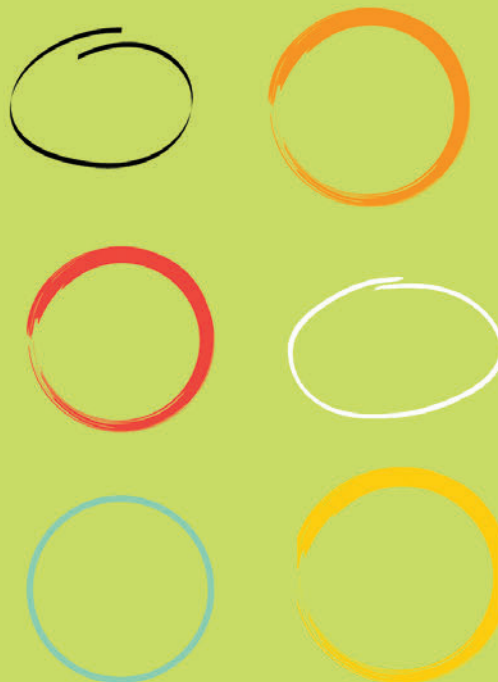
867 Istenünk, vezérelj,
Szent kezed **913141610** a bajtól,
Igaz ügyünket győzelemre vidd,
Előre együtt, előre mind,
Felénk egy boldogabb kor **151112**.

Leng a zászlónk, egy az Istenünk,
Bár reng a föld, áll a mi **212022171819**!
Letűnt az éj, köszönt a nap,
Miénk az élet, dalra hát!

Fekete Lajos és Nagy Sándor szerzeménye, 1971

Kód:

1. é
2. a
3. p
4. j
5. n
6. g
7. y
8. e
9. ó
10. n
11. n
12. t
13. v
14. j
15. i
16. o
17. ü
18. n
19. k
20. i
21. h
22. t

Egy erdélyi tréfacsinálóról

• 2020-ban ünnepeltük (volna) Gyallay Domokos író születésének 140., halálának pedig 50. évfordulóját. A koronavírus azonban a 2021-re tervezett ünnepségeket, megemlékezéseket is elodázta. Azért mégsem teljesen: amint azt lapunk tavaly májusi számában hírül adtuk, az író utolsó, gépiratban maradt történelmi regényét Gaal György helytörténész, irodalmár sajtó alá rendezte, és az emlékévkben az íróról kisfilm is készült.

A Kriterion Könyvkiadó és a Helikon – Kemény János Alapítvány kiadásában megjelent regény keménytáblás, kézhez álló, kényelmesen olvasható. A kötet borítója Matei László munkája, ezen a régi Kolozsvár szíve, a Szent Mihály-templom és egykori környezete látható, háttérben a majd csak évszázadok múlva beépülő fellegvári dombbal. A borító felső harmadában Gyallay regénye és Erdély 17. század végi történelme jeles alakjainak portréi láthatók. Valamennyien kapcsolatban álltak Vida Istvánnal, a regény főhősével, róla azonban nem maradt fenn portré.

A fél évszázados várakozás után, posztumusz napvilágot látott regény az *Erdély komája* címet viseli. Ezt hallván a 17. század második felének magyar előjárói minden bizonnyal azonnal Vida Istvánra gondoltak volna, aki az önálló Erdélyi Fejedelemség végnapjaiban, a Habsburg-uralom terjeszkedése idején volt Torda város nemes hadnagya (ma úgy mondanánk, polgármestere). A szöveget nem volt egyszerű sajtó alá rendezni: Gaal György *A kiadásról* című zárószövegben ismerteti a kézirat sorsát. Gyallay élete utolsó éveiben kezdte el írni a regényt, azonban már nem tudta befejezni. Nyireő István véglegesítette, kiegészítette és begépelte az író kéziratát. Ennek egy-egy másolatát Gyallay két fiának adta. Egyik unoka a nagyapa századik születésnapja tiszteletére, 1980-ban ki szeretne volna adni a regényt, de nem sikerült. A szándék megmaradt, 2014-ben az unoka megkereste a kötet leendő gondozóját, aki a gépelt kézirat beszkenneletű kópiája alapján rendezte és látta el jegyzetekkel az anyagot. (Zárójelben jegyezzük meg, hogy a gazdag művelődés- és helytörténeti vonatkozású jegyzetanyag nagy segítségül szolgál az olvasónak.)

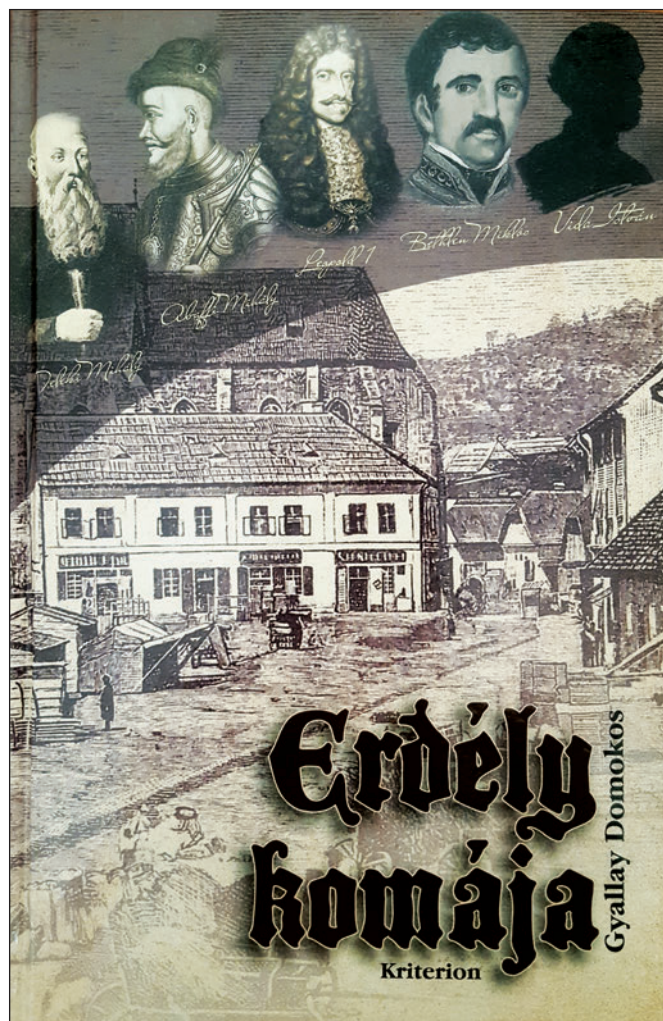
A tíz fejezetből álló regény cselekménye 1676 tavaszán kezdődik. Egy országgyűlés utáni lakoma résztvevői, a kor kiemelkedő politikusai, Teleki Mihály és Bethlen Miklós párbeszédében bukkan fel a regény központi alakja, Vida István. A főhős megosztó figura, ezt a regény a kezdet kezdetén kiemeli, ahogyan a korabeli visszaemlékezések, emlékiratok is utalnak arra, hogy Vida István ugyan nagy tréfacsináló volt, s emi-

att közkedvelt Erdély előkelőségei körében, de pontosan ezért szép számmal voltak haragosai is, akik az olykor vastagra sikeredő tréfákat nem vették jó néven.

A fordulatot cselekményt követve hamar világossá válik, hogy Vida nem egyszerű tréfamester, hanem szülőföldjét igazán szerető nemes, aki igyekszik összeköttetéseit, ismertségét Erdély javára fordítani. Sorsát követve betekintést kapunk Erdély és Torda korabeli társadalmi-politikai életébe. Az égési sérülések seblázában kiszenvető Vida Erdély sorsa felett kesereg, halálos ágyán vizionálja a kétfejű sas nehéz veszedelmét, amelyből neki is volt „szerencséje” ízelítőhöz jutnia.

A szerző művében emléket állított a kor fontos unitárius közszerelőinek is, Sárosi János ítélmesternek és Szaniszló Zsigmond főszolgabírónak. Fennmaradt naplójuk fontos forrásai Erdély 17. század végi történelmének.

U. K.

Andrási György ny. lelkész (Kolozsvár), **Gálfalvi Gábor** ny. igazgató (Alsóboldogfalva), **Kovács Sándor** egyháztörténész (Kolozsvár), **Máté Hajnalka** földrajztanár (Torda), **Nagy Adél** lelkész (Recsenyéd), **Nagy Gizella** irodavezető (Marosvásárhely), **Nagy László** lelkész (Marosvásárhely), **Simó Melinda** iskolapszichológus (Székelyudvarhely), **Rezi Elek** ny. teol. tanár (Kolozsvár), **Solymosi Alpár** esperes (Csíkszereda), **Szakács György** teol. hallgató (Kolozsvár), **Székely Kinga Réka** lelkész (Homoródszentpéter), **Széll Róbert Pál** teol. hallgató (Kolozsvár)